

Poštnina pavšalirana

SLOVENSKI UČITELJ

GLASILO JUGOSLOVANSKEGA KRŠČANSKEGA UČITELJSTVA

LETO XXIV.

ŠTEV. 7.—9.

LJUBLJANA,
1./VIII. 1923.

ŠOLI, MLADINI,
UČITELJSTVU
IN STARŠEM!

UREDNIK:
FORT. LUŽAR

Vsebina: Pomožnošolski otrok. A. Lebar. — Relativna ali algebrajska števila. Milko Jeglič. — Smernice krščanskodemokratske šolske postavodaje. Franc Terseglav. — Slovenske čitanke za osnovne šole. J. Polak. — Iz naroda. — Kultura in književnost. — Društvena in stanovska kronika.

Pomožnošolski otrok.

Anica Lebar.

(Dalje.)

Vzgoja bodi jasno in veselo delo, četudi zahteva od vzgojitelja zapovedi in samozatajevanja. Pomožnošolska pedagogika je v tej dobi tudi podala dokaz o možnosti izobrazbe svojih otrok. Njen razvoj je tudi pokazal značilnosti, ki jo ločijo od metodike pouka na ljudski šoli. Spoznala je temeljni pomen konkretnega pouka, ki ga je izvedla v materialnem in idealnem oziru do najvišje stopnje. Spoznala je potrebo strnjenejšega pouka vsake učne snovi in tudi celotnega pouka. Spoznala je važnost spretnosti v ročnem delu in je uredila tudi svoj načrt po tej zahtevi. Uvažujoč počasen celotni razvoj pomožnošolskih otrok, uravnava učno postopanje z ozirom na učni smoter pa tudi z ozirom na potek posameznega duševnega procesa. Zaradi tako individualnega pouka zahteva pomožna šola maloštevilne razrede (največ 12), celotno organizirano šolo, možnost nadaljnje izobrazbe za odpuščene, ločitev od normalnih in posebno, ločeno vzgojo za moralno slaboumne.

Smoter in pot pomožnošolske pedagogike sta določena, podrobnega dela pa je treba še mnogo. Hvalevredno je načelo pomožnošolskega učiteljstva, da pridobljenih izkušenj ne skriva in ne uporablja izključno samo zase, ampak jih dá na razpolago in v uporabo svojim tovarišem. Na ta način so zlasti v sedanji dobi nastala obširna pedagoška dela.

3. Pozabiti pa ne smemo tudi na izrecno socialni uspeh, pomožne šole, ki ga je povzročil socialni pokret najnovejše dobe. Vedno bolj izginja zloraba slabonadarjenih in nerazsodnih za razna kazniva dejanja. Javnosti se je nekako zbudila vest, da se ne spotika več nad bedo slabo-

umnih in je ne uporablja v svojo zabavo. Prišla je do zavesti, da je soodgovorna za njih razvoj, oskrbo in dobrobit. Kako dobro vpliva na starše takih otrok, ko vidijo razumevanje pri drugih in zato tudi ne smatrajo ponudene pomoči za vsiljivost.

Pomožna šola je postala to, kar znači njeno ime: pomoč vsem onim otrokom, ki zaradi duševne nerazvitosti ne prejmo potrebne izobrazbe v ljudski šoli.

Za pomožno šolo in slaboumne pa je bil ta socialni uspeh še z drugega stališča jako važen: splošnega socialnega skrbstva so postali deležni tudi ti otroci. Normalni ne potrebuje posebne oskrbe in posebnega nadzorstva, ampak čimprej preide k samostojnosti, nasprotno manjnadarjeni in duševno slabo razviti potrebuje tega nadzorstva v podvojeni meri, ker se sicer ne more obdržati v življenjskem boju zaradi premoči zunanjih vplivov. S pomožnošolsko vzgojo in poukom še ni vse končano. Tudi po izstopu rabijo ti otroci nadzorstva, sveta, navodil in varstva pred izkoriščanjem in oškodovanjem. To delo naj prevzame javnost, dobrodelna in skrbstvena društva, ki pa naj jih podpira občina, pokrajina in država.

Nasteti trije uspehi pa ne predstavljajo pomožne šole v njeni celoti in dovršenosti, ampak je v njenem ustroju še marsikatera vrzel. Oskrba za slaboumne ni še občna, zlasti ne v manjših krajih. Organizacija te oskrbe je ponajveč pomanjkljiva ali ni enotna. Prejšnja in nadaljnja izobrazba pomožnošolskega učiteljstva ni popolna. Praktično pomožnošolsko delo je utemeljiti v znanstveni teoriji. Vse naredbe, tičoč se pomožne šole, morajo imeti zakonito vrednost. Želeti je, da ostane pomožnošolsko delo v tesnem stiku s sorodnimi psihološkimi, pedagoškimi in socialnimi stremljenji, da ne postane, sledeč izključno le svoji ambiciji, enostransko.

Te in druge zahteve pridejo prej ali slej do uresničenja, o tem ne dvomi nihče, ki je pazno zasledoval razvoj pomožnega šolstva po drugih državah. Za našo državo pa, ki v tem oziru s svojimi socialnimi uredbami namerja prve korake med svetovne države z dolgoletnimi izkušnjami, pa gotovo velja načelo, da izmed dobrega v tujini izbere najboljše za domovino.

V zdravstveno-pedagoški literaturi ne najdemo gotove in točne karakteristike pomožnošolskega otroka, pač pa prav zelo različno o z n a č b o za nje. Imenujejo jih slabonadarjene, slabozmožne, duševno zaostale, duševno manj vredne, duševno nerazvite, slaboumne, imbecilne, debilne. Zdi se, kakor da vsakdo vé, zakaj gre pri tem ali onem otroku, pa da hoče pravi izraz zamolčati, ali pa, da še ni na jasnem, kako naj ga točno imenuje. In to je tudi pravzaprav resnica. »Slabonadarjen« je označba za onega, ki je pod normalno nadarjenostjo navadnega človeka, pa ne tako nizko, da bi ga mogli imenovati »slaboumen« ali »bebast«. Slabonadarjeni, slaborazviti otroci so tudi v ljudski šoli, torej med normalnimi in to poimenovanje pikakor ni pečat za bebca.

Pomožnošolski otroci predstavljajo vse skupine raznih stopenj duševnega razvoja od normalnosti do izrecnega slaboumja in težjih duševnih bolezni. Prehod iz normalnosti v abnormalnost je tako nejasen, nedoločen in netočno razmejen, kakor se ne dá določiti prehod iz svetlobe v temo. V pomožni šoli srečavamo otroke, ki so na meji normalnosti, pa tudi take, ki se bližajo težjemu slaboumju. Dasi so prvi in drugi le izjema, vendar baš ti otežujejo točno določitev. Tudi znanstvena razpredelba ni povsem točna, pogosto je v rabi tudi ljudska označba.

Najstarejši poizkusi za označbo bistva slaboumnosti imajo povsem subjektivno vrednost. Pri teh poizkusih pa je ostalo nejasno, kateri otroci zastopajo posamezne stopnje, t. j. manjkala je natančna proučitev specifične narave otrok. Temeljna označba je bila idiotija, t. j. najnižje slaboumje, drugih označb manjka docela. Pozneje so označevali te otroke že točneje, in sicer z medicinskega, psihološkega in pedagoškega vidika. Zdravniki so sestavili značilne karakteristike otrok ponajveč iz svoje privatne prakse, vendar je to tudi prav dobro služilo za vzorec pri sestavi karakteristik pomožnošolskih otrok.

Eksperimentalno-psihološka proučavanja so za pomožno šolo storila pravzaprav le malo. Prinašajo le splošna opazovanja, do popolne in jasne označbe bistva pomožnošolskih otrok še niso prišla in je do tja še dolga pot in mnogo intenzivnega dela. Pedagoški poizkusi za določitev bistva pomožnošolskih otrok se naslanjajo na trajno, t. j. vsakdanje opazovanje in skušajo izslediti celotno stanje vseh zmožnosti. To opazovanje se vrši celotno, brez razdelitve na posamezne struje in brez vsakršnih vnanjih sredstev. To pa predvsem zato, ker ima pomožna šola drug namen kakor pa znanstveno raziskovanje, namreč otrokovo izobrazbo, pa tudi zato, ker učitelj ne sme otroka rabiti za preizkusni objekt. Vzgojitelj - učitelj na pomožni šoli mora otroka celotno razumeti in po tem razumevanju uravnati vse svoje delo v njegovo korist. Kar more poleg tega še storiti v znanstvene svrhe, naj stori, a to ga ne sme ovirati pri njegovem glavnem delu. Ko primerjamo vse tri poizkuse v svrho določitve bistva pomožnošolskih otrok, opazimo, da nudi največ podatkov v tem oziru pedagoško raziskovanje v pomožni šoli, vsi trije poizkusi pa se izpopolnjujejo med seboj.

Ako opazujemo pomožnošolske otroke v celoti, opazimo na njih neke posebnosti, značilnosti, ki pri posameznikih nastopajo jasneje, vendar so skupna last vseh in so važne zato, ker ločijo bistvo teh otrok od normalnih.

Esquirol je navajal nerazločen govor za glavni znak slaboumnosti. Vendar to ne drži, kajti govor ni nepobitni dokaz za psihično zmožnost ali nezmožnost.

Séguin zvrča bistvo slaboumja na voljo. Vendar ne to, da noče, ampak to, da ne more, je značilno. Niti hoteti ne more!

Solier je v svojem dokazu že bliže. Smatra namreč pomanjkanje in nestalnost pazljivosti za glavni znak slaboumja. A tudi to še ni celoten dokaz: tudi vsi nadaljnji duševni procesi in njih značilne netačnosti in izpremembe so delni činitelji slaboumja.

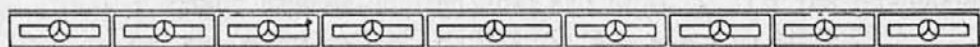
Dr. Heller smatra značilnosti apercipije za bistvo slaboumja. Vendar manjka tu še mnogo znakov, ki se kot posledica oziroma učinek apercipije radi pojavljajo pri slaboumnih, n. pr. značilnosti telesnega dela, razvoj itd. A vse te različne analize duševnih in telesnih zmožnosti še ne opredelijo bistva slaboumja oziroma manjnadarjenosti. Da spoznamo to, je treba pregledati glavne znake normalnega razvoja in vse znake nenormalnega, zaostalega razvoja pri težje slaboumnih.

Poglejmo najprej normalnega otroka v telesni in duševni svežosti! V naravnem razvoju v predšolski dobi, razpolaga že ob vstopu v šolo s precejšnjo množino subjektivne energije in z odporno silo napram škodljivim vplivom. Dobro razviti čuti so kakor odprta okna, skozi katera prisije luč šolske izobrazbe in tudi jasen dan splošnih vplivov otrokove okolice. Z zdravimi telesnimi in duševnimi močmi more izvršiti precejšnje delo, preden nastopi utrujenost. V prvem šolskem letu obvlada najtežje delo svojega življenja: nauči se čitati in pisati. V tem času prejme tudi temeljne pojme za računsko razumevanje; računa tudi že abstraktno. Leta in leta sicer še dela z nazornimi predstavami in se tudi pozneje še pogosto vrača k njim. Kakšno množino predstav, pojmov, abstraktnih obratov in logičnih sklepov ima že otrok v četrtem in petem šolskem letu, ko abstraktno računa v neomejenem obsegu, ko razločuje vrednote, spoznava razmerja in jih zna tudi rabiti! Koliko spoznanja mora že imeti, da razume zgodovinsko in zemljepisno snov za srednjo stopnjo ljudske šole! Kako veliko duševno delo se je že izvršilo, ko na višji stopnji predela živalstvo in rastlinstvo, ko spozna zakone v delovanju naravnih moči, ko opazuje bistvo ljudske in državne zgodovine! Da si moremo predstavljati to ogromno abstraktno delo, pomislimo le, kakšna množina pojmov je potrebna pri podajanju zgodovinske snovi na višji stopnji ljudske šole, kakšna jasnost in točnost mora vladati med temi pojmi in s kakšno množino predstav mora razpolagati spomin in kako uslužen mora biti, da se pravilno izvršita percepcija in asociacija. S to izobrazbo, versko in moralno v pravilni smeri stopi otrok kot osebnost iz šole. Po lastni volji stopi zdaj v uk za svoj bodoči poklic, uglobi se vanj in zveže svojo osebnost z mnogovrstnostjo tega poklica, z njim in po njem pa z družbo in državo. Zmožen je razumeti vse sodobne razmere in prilagoditi svoje odnose javnim v družabnem življenju. Tako postane pravilno misleč in vestno sodelujoč državljan. Kako bogat čisto duševen pregled se nam nudi! Kako jasno logična razvrstitev ob pravilnem, t. j. normalnem razvoju!

Ko opazujemo nato težko slaboumnega, vidimo, da se pomanjkljive duševne zmožnosti očitujejo že na obrazu, v njegovem

obnašanju in vsem njegovem dejanju, ki je brezsmotno, neokretno in nerodno. Njegov spomin hrani le nekatere zgolj zunanje in samo čutne izkušnje. Abstraktno mišljenje pri njem sploh ni razvito. Težko slaboumni otrok se ne more izobraziti, t. j. ne pride nikdar do zmožnosti smotrnega dela. Če se mehanično navadi kateregakoli dejanja, ga ne more samohotno rabiti, ker ne more priučenega porazdeliti in presoditi njegove vrednosti. Težko slaboumni otrok ne more niti z najmanjšim samostojnim delom koristiti v javnosti. Potrebuje trajne oskrbe v zavodu, ki mu jo nudi v principu ljubezni do bližnjega brez znatnega uspeha.

Ako pa obrnemo svojo pozornost od teh dveh skrajnih krogov na manjnadarjene in slabonadarjene, tedaj opazimo, da se ločijo od normalnih z raznimi pomanjkljivostmi (defekti), od težje slaboumnih pa z raznimi zmožnostmi. (Dalje prih.)

Relativna ali algebrajska števila.

(Učna slika za VIII. razred.)

Milko Jeglič.

I. S čim merimo temperaturo teles? (S termometri.) Kako jo izražamo? (V stopinjah.) V fiziki smo se učili, kako dobimo razdelbo na stopinje. Ponovi na kratko! Nadaljuj! Ali zadostujejo zareze med 0 in 100 (med lediščem in vreliščem)? (Ne, treba jih je nanesti še pod ničlo.) Da določimo temperaturo kakega telesa, ne zadostuje torej, ako povemo, koliko je stopinj; kaj moramo še pristaviti? (Ali so stopinje nad ali pod ničlo.) Kako zaznamujemo stopinje nad ničlo ($+$) in one pod ničlo ($-$). Kaj torej pomeni $+10^{\circ}\text{C}$ (10°C nad ničlo) in kaj -10°C (10°C pod ničlo)?

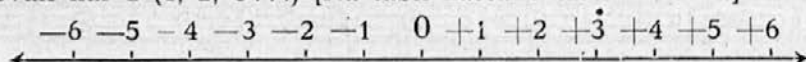
V koliko je utemeljena raba znakov $+$ in $-$, razvidimo iz sledečega. Pomislite! Ako je prvotno kazal termometer 0° in se zviša temperatura za 10° , imamo temperaturo ($0^{\circ} + 10^{\circ}$), ako pa pade za 10° , imamo ($0^{\circ} - 10^{\circ}$). Če zdaj v teh izrazih izpustimo ničlo, dobimo prej znane določbe $+10^{\circ}$ in -10° .

Zdaj pa poizkusimo rešiti naslednjo nalogo! Termometer je kazal opoldne $+5^{\circ}\text{C}$, to se pravi (da je živo srebro v cevki stalo pri peti zarezi nad ničlo), zjutraj pa 20° manj nego opoldne; koliko je kazal termometer zjutraj? Ponovi! Po danih pojasnilih moremo razrešitev dane naloge čitati na termometru. Koliko je kazal termometer opoldne? ($+5^{\circ}\text{C}$) In zjutraj? (12° manj nego opoldne.) Računska vrsta? (Odštevanje ali subtrahiranje.) Pridi in odštevaj na termometru od pete zareze po eno! V katero smer bo odšteval? (Navzdol.) Pokaži 5. zarezo! Odštevaj! Do katere zareze smo prišli? (Do sedme.) Mhm! (Do sedme pod ničlo.) Prav; koliko je torej kazal termometer zjutraj? (-7°C .)

Katero razliko smo sedaj določili? (5° — 12°) Kaj je posebnega v tem računu? (Subtrahend je manjši nego minuend.) Ali smo dozdej ž imeli kak tak račun? (Ne.) Kakšne pa? (Take, ki je bil v njih minuend večji nego subtrahend.)

Ker se pa take razlike, v katerih je subtrahend večji nego minuend, nahajajo v življenju prav pogostoma, se hočemo danes natančneje učiti o njih.

II. Da bo vselej mogoče odšteti večje število od manjšega, je treba izpopolniti številno vrsto ravno tako kakor termometrovo skalo (razdelbo). Številno črto podaljšam čez točko, ki je zaznamovana z 0 (ničlo) in narišemo v nasprotno smer enake daljice ter zaznamujemo njih krajišča z -1 , -2 , $-3 \dots$ Zakaj tako? ($0-1$, $0-2$, $0-3 \dots$) Na desni strani ničle pa zaznamujemo točke s $+1$, $+2$, $+3 \dots$, dočim smo jih prej zaznamovali kar z (1 , 2 , $3 \dots$) [Na tabli nastane sledeča slika.]

Prečitaj to-le: $+$ e (pozitivna elektrika) in to-le: $-$ e (negativna elektrika). Kako bomo torej imenovali števila s predznakom $+$ (pozitivna) in s predznakom $-$ (negativna)? Kaj so torej pozitivna in kaj negativna števila? Ponovi!

Kaj pa je pravzaprav vsako število? (Vsota enot.) Kaj je torej vsako pozitivno število (vsota pozitivnih enot) in kaj negativno število (vsota negativnih enot). Prav! Pozitivna in negativna števila pa imajo skupno ime: relativna ali algebrajska števila. Kako lahko imenujem pozitivna in negativna števila skupaj? Na čem spoznam vsako algebrajsko število? (Na predznaku $+$ ali $-$.) Ali pa smo mi dozdej pisali števila s predznaki? (Ne.) Zakaj ne? (Ker smo poznali samo ene vrste števila) in sicer (le pozitivna števila). Pomnite! Števila, ki imajo predznaka, se zavejo absolutna. Kaj so torej absolutna števila? S kakšnimi števili smo doslej računali? (Z absolutnimi.)

Nadalujmo! Naštej par absolutnih števil ($-$ — $-$) in par algebrajskih ($-$ — $+$). Povej še eno absolutno število in eno algebrajsko! [Napišem ju na tablo.] Iz koliko delov sestoji absolutno število? (Iz 1.) In algebrajsko? (Iz 2.) Imenuj oba dela! (Predznak in množina enot.) Mesto množina enot pravimo absolutna vrednost dotičnega števila. Ponovi! Kaj nam pove predznak? (Kakšne so enote, ali pozitivne ali negativne.) Kaj pa absolutna vrednost? (Koliko enot je v številu.)

[Na tablo napišem $+5$ in -5 .] Oglejte si ti dve števili! Kaj imata skupnega? (Absolutno vrednost.) Kaj pa predznaka? (Pa ne.) Spomnite se na elektriko! V kakšnem razmerju sta si bili $+$ e in $-$ e? (V učinkih sta si bili protivni, nasprotni.) Isto tudi tukaj! Pomnite! Števili, ki imata isto absolutno vrednost, a različna predznaka, imenujemo nasprotni števili. Kaj sta torej nasprotni števili? Naštej par nasprotnih števil!

Vrnimo se k termometru! Kako opaziš na njem, da je temperatura višja? (Če stoji živo srebro v cevki višje.) No, zdaj pa pogledajte na zgornjo

sliko, ki nam predstavlja (številno vrsto) in pomislite, kdaj in kako ra-
stejo ter padajo algebrajska števila! (Alg. število je tem večje, čim bolj
stoji proti levi.) Primerjajmo 0 in $+1$ med seboj! ($+1 > 0$) In 0 ter $+2$?
($+2 > 0$) Pa 0 in -1 ($-1 < 0$) In 0 ter -2 ($-2 < 0$) itd. Kaj opazimo?
(Vsako pozitivno število je večje nego 0, vsako negativno pa manjše
nego 0.) Primerjajmo pa -1 in -2 ($-1 > -2$) ter -2 in -3 ($-2 > -3$)
itd. Kaj opazimo? (Od dveh negativnih števil je ono večje, ki ima
manjšo absolutno vrednost.) Isto je seveda tudi pri (pozitivnih številih).
Ponovi!

III. Združimo vse, kar smo se danes naučili! O čem smo govorili?
(O relativnih ali algebrajskih številih.) [S primernimi vprašanji pono-
vimo zdaj vse bistvene stvari današnje lekcije. — Na tabli nastane
sledéča shematična slika:

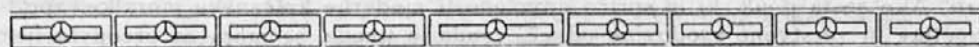
Števila $\left\{ \begin{array}{l} \text{absolutna} \\ \text{relativna ali algebrajska} \end{array} \right. < \left\{ \begin{array}{l} \text{pozitivna} \\ \text{negativna} \end{array} \right. \}$ nasprotna.

IV. Algebrajska števila se dajo uporabiti tudi pri drugih količinah
v vsakdanjem življenju, ne samo pri termometru. Kdo mi zna povedati
kakšno tako količino?

1. Gotovina — dolg, 2. dohodki — stroški, 3. dobiček — izguba, 4. korak naprej — korak nazaj,	}	<p>vsako enoto ene količine uničuje
enoto druge količine.</p> |
|--|---|---|

Pa tudi v vedah, v znanstvu uporabljamo algebrajska števila, n. pr.:

1. letnica pr. Kr. r. — letnica po Kr. r.,
2. severna — južna zemljepisna širina,
vzhodna — zahodna zemljepisna dolžina,
3. $+e$ in $-e$ (pozitivna in negativna elektrika),
 $+m$ in $-m$ (severni in južni magnetizem).

Smernice krščanskodemokratske šolske postavodaje.

(Sestavil Franc Terseglav.)

Uredništvo predlaga s tem članom »Slomškove zveze« elaborat, ki je bil od avtorja
predložen merodajnim činiteljem predstoječega katoliškega shoda ter od njih tudi pri-
merno uvaževan. Z dovoljenjem avtorjevim ga tu ponatiskujemo v svrhu, da se z nje-
govimi mislimi, ki predstavljajo vodivne smernice za šolsko zakonodajo v krščansko-
demokratskem duhu, seznanijo naši šolniki ter ga po avtorjevi in naši želji prouče s
svojih praktičnih po skušnji pridobljenih vidikov in s stališča naših razmer in možnosti.
Tako bi mogli priti v zvezi s šolskimi resolucijami predstoječega katoliškega shoda ter
s predlogi, nasveti in smernicami, ki so jih tekom let pretresali po našem listu in po
naših publikacijah naši šolniki, do podrobno izdelanega končnoveljavnega vzornega
zakonskega načrta.

Uredništvo.

I.

Namen šole.

Šola, počenši od osnovne šole do vseučilišča, ni samo učilnica, kjer naj bi se državljanškemu naraščaju gole umstvene vednosti podajale, ampak je v prvi vrsti vzgojilnica k praktičnemu življenju, kakor ga mora živeti državljan v svrhu npravstvenega usovršenja svojega, svojih sodržavljanov in cele človeške družbe.

II.

Etični pouk.

V to svrhu nima šola samo posvečati poglavitne skrbi posebnemu od drugih predmetov ločenemu etičnemu pouku, ki se ima podeljevati od oseb, katere so v to svrhu posebno kvalificirane, temveč mora biti tudi pouk ostalih predmetov uravnan po najvišjih etičnih smernicah, kolikor so z moralo sploh v notranji zvezi ali se dajo pod vidikom npravstvenega reda premotrivati.

III.

Odnos etičnega pouka do vere.

Etični pouk v osnovni in srednji šoli se mora naslanjati na religijo tako kot njega metafizično podstavo kakor kot edini učinkoviti praktični motiv npravstvenega udejstvovanja človekovega in družbe, in mora zato z verskim poukom biti zvezan kot nedeljiva enota. Spričo zgodovinske pripadnosti jugoslovanskih narodov h krščanstvu ta religija ne more biti druga nego krščanska, — za katoliške katoliška kakor jo uči cerkev. Zato so edine za specialni verskoetični pouk kvalificirane osebe veroučitelji, ali pa v izjemnih slučajih v to svrhu od cerkve pooblašene in izključno od nje nadzorovane osebe. Vsled neobходимosti enotne vzgoje se samoposebi razume, da ostalo učiteljsko osebje ne sme moralne vzgoje naraščaja voditi v smislu, ki je nasproten versko-etičnemu pouku, in mora tudi vsak učitelj imeti osebno potrebno moralno kvalifikacijo. Na osnovni šoli je kak poseben pouk v morali zraven nauka v krščanski veri in morali nepotreben in nepedagoški. Na srednji šoli pa eventualna predavanja o veri in etiki v višjih razredih ne smejo v nobenem oziru žaliti verske pripadnosti, na osnovni šoli pridobljene etične vzgoje in prepričanja učencov ali njihovih staršev, ali v čemerkoli nasprotovati versko-etičnemu pouku, ter je to z zakonom zagantirati. Ako se ta pouk, ki je spričo dovršenosti moderne krščanske moralke, apologetike in verstvene zgodovine odveč, vendarle uvede, se mora za predavatelje tega prädmeta zahtevati najstrožja znanstvena in moralna kvalifikacija kot posebna garancija, da taka oseba ne bo prekoračila meje strpnosti, spoštovanja tujega prepričanja in neposeganja v sfero vesti in religioznega čuta učenčevega. To pa velja tudi za pouk katerekoli druge panoge iz modroslovja ali naravoslovja na srednji šoli kakor za katerikoli učni predmet na nji, enako kakor na osnovnih šolah. Število ur, potrebno za versko-etični pouk, se mora tako na osnovni kakor na srednji šoli določiti v soglasju med državno in cerkveno oblastjo.

IV.

Visoka šola.

Na visokih šolah, kjer se uvaja akademični državljan v poznavanje najraznovrstnejših verskih in etičnih sistemov, je treba, upoštevajoč potrebe in zahteve versko orientiranih slušateljev ter njihovo naravno pravico, da se tudi na visoki šoli v tem oziru v svoji načelni smeri usovršujejo, — ustanoviti pri modroslovni fakulteti stolice za krščansko modro- in življenjeslovje ter krščansko

pedagogiko. Dozdaj še veljavna enostranost v tem oziru je preostanek takozvanega »prosvitljenega svobodnjaštva«, katero v resnici nasprotuje svobodi, hoteč mladim umom oktroirati in sugerirati areligiozni svetovni nazor, pokrivajoč ga s plaščem »eksaktne znanstvenosti«.

V.

Vidiki, pod katerimi se opredeljuje vzgoja.

V dosego označenih ciljev je treba spričo moderne demokracije političnih sredstev, to je vpliva na državno zakonodajo. Najučinkovitejše sredstvo pa je v očigled danes veljajočim načelom v javnem življenju apel na svobodo poizvedca, da se moralno vzgaja v tistem pravcu, za katerega je opredeljen po sledečih vidikih:

1. Po volji in prepričanju staršev, ki so po naturnem pravu prvi in odločujoči faktor pri vzgoji in ki so, ako so katoliški, pred Bogom in lastno vestjo obvezani za svoje otroke določiti vzgojo, katera jih usposablja, da so zvesti člani cerkve kot kraljestva božjega na zemlji, s čimer je po sebi dano, da na ta način postanejo in ostanejo po zapovedi svoje vesti in ne iz strahu, tudi verni in koristni člani države.

2. Po postulatih resnične krščanske države, katera je prav tako kakor vsak poedinec moralno po svojih predstaviteljih obvezana, da vzgojo naraščaja kot pomožni faktor staršem, kolikor je tu njeno sodelovanje potrebno, uravna po vidikih krščanske etike, ako ji je mar časnega blagra državljanov, nujno odvisnega od večnostnih ciljev.

3. Po zgodovinski tradiciji, ki je v našem narodu odločno krščanska.

4. Po zaslugah, katere ima naša vera za narod in državo.

5. Po njenih odličnih državo ohranjujočih principih.

6. Po socialnih vrednotah, ki jih krščanska vera vszbuje in katere so posebno v današnjem času velikih preobratov neprecenljivega pomena.

VI.

Konfesionalni verskonravni pouk.

Ker je naša država večverska in paritetična, je verskonravni pouk urediti tako, da vsak pripadnik katerekoli konfesije ta pouk dobi od veroučitelja svoje konfesije, ostali pouk pa v ničemer ne sme biti v nasprotju s konfesionalno pripadnostjo in prepričanjem katerekoli učenca, kjer so šolski otroci po neizogibni neobhodnosti mešani. Kot pravilo pa ima veljati, da so otroci po konfesijah ločeni, in da v katoliških krajih pouk na osnovnih šolah morejo podeljevati le osebe, ki poleg svoje moralne kvalifikacije pripadajo tudi veroizpovedi učenca, oziroma njihove prevladujoče večine. Razume se pa samoposebi, da se v nobenih šolah ne sme žaliti druga konfesija in da se mora učiti krščanska ljubezen med vsemi državljani.

VII.

Trije šolski tipi:

I. državna akonfesionalna,

II. obligatorična konfesionalna šola,

III. privatna šola.

Kjer pa država izpoveduje po svojih večinskih predstaviteljih temu nasprotna načela ter jih dejansko izvaja, in kjer vsled centralizma, ki kulturne zadeve prepušča odločitvi osrednjega parlamenta, ne bi bilo kljub vsem prizadevanjem mogoče doseči enotne državne, na verskonravstveni podlagi temelječe šole za vse državljane brez izjeme, je nujna dolžnost vernih in cerkvi

zvestih katoličanov, da zahtevajo po naturnem pravu, ki prepoveduje vsako nasilstvo nad svobodo vesti in vere:

1. Za svoje otroke konfesionalno osnovno in srednjo šolo.

2. Popolno enakopravnost in reciprociteto te šole z državno ali katerokoli drugo v državi pripuščeno šolo ter vzdrževanje taiste v enaki meri in na isti način, kakor je zakonito določen za državno šolo; tudi ima državna oblast konfesionalni šoli nuditi taisto potrebno moralno pomoč kakor vsem ostalim, ter ima biti kakršnokoli predupoštevanje državne ali katerekoli druge vrste šole pred konfesionalno izključeno kot kršitev enakopravnosti vsakega v državi priznanega verskega in moralnega prepričanja.

3. Konfesionalna šola se ima glasom državnega zakona obligatorično uvesti, kjer to zahteva zakonito določeno število staršev po posameznih občinah; o tem, v kateri šoli se ima otrok vzgajati, odločata oče in mati sporazumno; kjer tako soglasje ni doseženo, ima obveljati volja materina, ki ima po naravi prednost glede moralne vzgoje otroka; za sirote odloča varuh.

4. Poleg obligatorične konfesionalne šole se morajo pripustiti tudi svobodne, od ustanoviteljev vzdrževane konfesionalne šole, ki imajo in podeljujejo pod zakonito določenimi pogoji enaka prava in uživajo isto reciprociteto kakor vse druge.

5. V obligatorični konfesionalni šoli se ima ves pouk vršiti v smeri, ki je dana po enkrat za vselej določeni opredelitvi staršev, ko se je zahteva po taki šoli stavila; kar se tiče učnih predmetov kot takih, se njihov obseg in vsebina, ne dotikajoč se verskomoralne strani, giblje v široko začrtanih mejah, določenih po osnovnem državnem šolskem zakonu, v kolikor ima namen, da zasigura v vseh šolah brez izjeme potrebno državljansko vzgojo in dosego za državljansko službo nujnih predpogojev.

6. Učno osebje obligatorične konfesionalne šole se imenuje in nastavlja izmed kvalificiranih državnih učnih oseb od upravno-gospodarskega šolskega odbora, sestojčega iz staršev in učiteljev. Ta tudi določa število za versko-etični pouk potrebnih ur in se prizadeva za moralno kvalifikacijo učnega osebja, kakor ima tudi disciplinarno oblast in oblast premeščanja in odpuščanja pod zakonito določenimi garancijami, kadar se kršijo zahtevki, izvirajoči iz versko-nravnega namena te šole.

7. Za svobodno konfesionalno šolo je treba te meje še veliko širše potegniti, da morejo v nji priti do veljave tudi druge metode in smeri (realistična, humanistična, socialna, delovna itd.), nego one, ki prevladujejo vsakočasno v nekonfesionalnih državnih in obligatoričnih konfesionalnih šolah, pod edinim pogojem, da se ne kršijo najvišji postulati obstanka države ter reda in miru v njej.

8. Svobodne konfesionalne šole se morejo spremeniti v obligatorične le v sporazumu z njihovimi ustanovitelji, oziroma lastniki in vodstvom; vsaka izprememba tako svobodnih kakor obligatoričnih konfesionalnih šol v državne laične pa se ima po zakonu principiuelno izključiti. Ena ali druga vrsta šol preneha le avtomatično, kadar se število učencev reducira pod zakonito zahtevano minimalno mero.

VIII.

Svobodna šola.

Če naj prodrejo te v naturnem pravu utemeljene pravice katoliškega prebivalstva, je v očigled današnjim demokratičnim parlamentarnim načelom neizogibno, da se ta svoboda od strani državne zakonodaje dovoli vsem staršem brez izjeme, preudarjajoč, da je manjše zlo, ako bi se na ta način morale od države dovoliti šole krščanstvu nasprotnega svetovnega nazora, nego če se tudi katoliško prebivalstvo prisili, da mora svoj naraščaj dati vzgajati v državni

brezkonfesionalni ali čisto brezverski šoli in se odpovedati konfesionalno opredeljeni verski šoli. Mora se pa v tem slučaju, v interesu minimalne družabne etike zahtevati od države, da tako na državni kakor na drugih brez ali protikonfesionalnih in brezverskih šolah brezpogojno zahteva: 1. da se ima na njih podeljevati etični pouk kot posebni predmet vsaj po principih zdrave narurne morale; 2. da se ne sme na njih propagirati mržnja proti religiji in katerikoli konfesiji ali njihovim predstavnikom; 3. da ne sme biti njihova smer anarhistična ali nihilistična ali kakorkoli proti obstoju človeške družbe naperjena in da se ne sme učiti nasilje niti boj med sloji, razredi in stanovi človeške družbe; 4. da je prehod iz prostih brezverskih šol v konfesionalne po samoodločbi staršev principiarno dopusten, v posameznem slučaju pa je sprejem takih otrok v konfesionalno šolo odvisen od privolitve vodstva konfesionalne šole; 5. če se protivi prehodu oče, odločuje mati; če se protivi tudi ta, je končnomerodajna samoodločba učenčeva. Razume se posebi, da se tudi prehodu posameznih otrok iz akonfesionalne državne v konfesionalno nimajo postaviti nobene ovire, kakor tudi ne narobe. Ne mora se pa gojenec prevesti iz konfesionalne v akonfesionalno, če se on temu protivi.

IX.

Verskonravni pouk na državni šoli.

Dokler obligatorična konfesionalna šola ni vpeljana, pa tudi pozneje, ako bi starši ali pa učenec sam hotel verskonravnega pouka, obenem pa ne bi starši mogli ali marali otroka prevesti iz državne osnovne ali srednje šole na konfesionalno, mora na zahtevo po verskomoralnem pouku dotični učenec ali pa učenci na račun države dobiti na državni šoli verskomoralni pouk in mu je od strani države prosto se civilnoetičnega pouka udeležiti ali ne.

X.

Prehod iz enega tipa v drugi.

Stvar podrobne zakonodaje, oziroma tozadevnih prehodnih določil je, kako iz sistema enotne državne akonfesionalne šole praiti na sistem treh tipov (državne akonfesionalne, obligatorične in svobodne konfesionalne ter proste akonfesionalne šole). V naših deželah bi se imel izvršiti po občinah plebiscit staršev, glasom katerega bi se po razmerju glasov, oddanih za omenjene tri tipe, ali že obstoječe šole enostavno prevedle na zahtevane tipe (pri čemer je seveda v prvi vrsti zakonito določiti minimalno število staršev, oziroma otrok, ki ima pravico do posebne šole po kateremkoli tipu) ali pa bi bilo treba ustanoviti nove. Že nadpolovična večina glasov za eden izmed treh tipov zadostuje, da se ima obstoječa državna šola prevesti nanj, oziroma ostati, kakršna je. Dva tipa ne moreta biti nastanjena v enem poslopju.

XI.

Državno nadzorstvo.

Nadzorstvu države nad vse vrste šolami ni oporekati, imajo pa ti nadzorniki samoposebi umevno paziti zgočj nad dejanskim izpolnjevanjem določil splošnega državnega šolskega zakona in učnih načrtov, kjer njihova kompetenca sega tudi na to polje. V nobenem slučaju pa država nima pravice nadzirati verskomoralnega pouka, kar spada izključno v delokrog cerkve; ne smejo pa državni nadzorovalni organi na obligatorični konfesionalni šoli tudi ne posegati v etične smernice ostalega pouka.

XII.

Šola in društva.

Na osnovni in srednji šoli katerekoli vrste ima biti strogo izključena kakršnakoli propaganda v korist kakšne politične stranke. Petje, telovadba, šport ali katerikoli temu sorodni predmet se ima brezizjemno podeljevati od rednih učnih v državnem ali zasebnem učnem telesu inkorporiranih oseb z vso pedagoško predizobrazbo in moralno kvalifikacijo, katera se zahteva od vsakega učitelja: nobeno šoli zunanje društvo nima pravice do kakršnegakoli dejanskega posega v učni organizem; članska pripadnost h kateremukoli društvu se učencem osnovnih šol brezizjemno prepoveduje, razen če imajo direktno in izključno verskonabožni, od cerkve odobreni namen in se od nje vodijo. Udeležba pri raznih prireditvah društev z občekoristnimi izobraževalnimi nameni podleži brezpogojno dovolitvi staršev, ki pa se ne smejo postaviti v nasprotje s šolo, kadar le-ta izprevidi škodljivost take udeležbe bodisi individualno bodisi za vse iz moralnih, pedagoških in zdravstvenih ozirav, pri čemer je odločilna beseda dati veroučitelju, kadar gre za razloge npravnstvenega značaja. Obvezna pa udeležba pri takih prireditvah v nobenem slučaju ne more biti. Na osnovni šoli tudi medsebojna šolarska društva niso dovoljena razen v zelo uvaževanja vrednih slučajih (abstinenčni krožek), vendar pa morajo v tem slučaju taki krožki vseskozi biti pod vodstvom in nadzorstvom šolske oblasti.

XIII.

Srednja šola in društva; kulturnošolski odbori.

Dokler je srednja šola urejena po dosedanem tradicionalnem tipu, veljajo prej označene omejitve glede članstva pri društvih in udeležbe pri raznih izvenšolskih prireditvah tudi za nižje razrede srednjih šol. Srednje šole naj po možnosti imajo razen kapele in telovadne dvorane tudi dvorano za dramatične, pevske, glasbene, literarne, kinematografske in druge znanstveno in moralno na višku stoječe prireditve, da se učenci bolj privežejo na šolski organizem in kolikor mogoče odvajajo od javnosti. Tako nižji kakor višji razredi naj vzdržujejo pod vodstvom za to določene osebe učnega telesa po možnosti svoj interni literarni, znanstveni ali etični organ kot glasilo tozadevnega krožka. Takim in podobnim šolskim krožkom in prireditvam je posvečati velika skrb in odmeriti važno mesto. Tako za osnovne kakor za srednje šole je skrbeti, da se osnujejo kulturni šolski odbori, v katerih bodo zastopani tako predstavniki staršev kakor učiteljev, kjer bo učno osebje poročalo o svojih učnih načrtih in metodah, predavalo in se z zastopniki staršev sporazumljevalo glede posameznih slučajev, tičočih se raznih prireditev ter zadev, ki segajo čez ozki krog šolskega programa ali se tičejo svetovnega nazora. Kakor v vseh državnih upravnih šolskih telesih, ima cerkev tu obligatno svojega zastopnika, ako državna šola v slučaju laizacije ni od konfesionalne ločena. V kulturnih šolskih odborih, ki niso državni šolski organi, so starši v vsakem slučaju v izberu svojih zastopnikov popolnoma svobodni in imajo kot organizirano telo pravico absolutnega veta zoper vse stvari, ki bi ogrožale npravnstvenost ali svobodo svetovnonazornega prepričanja svojih otrok na takozvani brezbarvni šoli.

Učencem višjih razredov srednje šole je dati večja svoboda. Ako je državna šola na verskonpravnstveni podlagi, so kavele samoposebi umevno manjše, nego če je laična. Na obligatorični konfesionalni šoli je društveno udejstvovanje gojencev višjih razredov izven okvira šole in udeležba pri predstavah, koncertih itd. izven šole izključno stvar pod točko VII., 6. omenjenega samoupravnega šolskega telesa staršev in vodstva. Če in kjer je šola laična, se vse te zadeve, kolikor se tičejo gojencev višjih razredov, rešujejo v obligatnem sporazumu

učnega telesa s starši v kulturnošolskih odborih, bodisi splošno, bodisi za vsak slučaj posebič. Ne sme se pa tudi ne v laični šoli nobenemu učencu braniti u članiti se v nabožnih društvih, ki so pod vodstvom cerkve, niti od strani šole, niti od strani staršev; isto velja za cerkvene obhode. V slučaju uzakonitve edinstvene državne verskonravstveno orientirane šole so vse praktične verske vaje, upoštevajoč pametne okoliščine pedagoškega značaja, v okviru moralnovzgojnega programa šole kot njegov nujni korelat obvezne; ako se pa ločijo šole po tipih, je v državni brezbarvni šoli merodajna odločba staršev, oziroma učenčeva. Tudi za srednješolce nobeno članstvo ali udeležba pri kakršnemkoli izvenšolskem organizmu ne more biti obvezna. V cerkvenih naboženskih organizacijah je učenec prost vsakega državnega nadzorstva. Članstvo, funkcije, nastopi ali tudi samo udeležba pri političnih društvih in manifestacijah je absolutno prepovedati. Pa tudi udeležba pri kakršnihkoli drugih javnih obhodih je odvisna od dovoljenja staršev, v nočnem času je brezpogojno prepovedana. Udeležba pri šumnih prireditvah demonstrativnega ali proti kakšni stranki, osebi, instituciji, narodu ali državi naperjenega značaja je istotako strogo prepovedana in kazniva z najvišjo mero disciplinarne kazni.

XIV.

Vojni čas.

V vojnem času naj se do poslednje možnosti vzdrži ves osnovni in srednješolski organizem in naj se po zakonu brezpogojno izključi vojaška obveznost srednješolskega naraščaja do mature ter učiteljski in profesorski zbor v potrebni izmeri oprosti vojaškega službovanja. Dijaki se v slučaju vojske ne smejo uporabljati za dela vojaškotehničnega ali za oboroževanje namenjenega značaja, temveč izključno le v karitativnih napravah, v kolikor ne trpi šola.

XV.

Žensko šolstvo.

Za ženski naraščaj naj se snujejo posebna, njega naravnim posebnostim in nalogam v družbi prilagoden srednješolska učilišča.

XVI.

Učiteljsko osobje.

Največjo skrb je posvečati zavodom, namenjenim izobrazbi ter vzgoji učiteljskega osobja za osnovne šole. Ako je državna šola brezizjemno verskonravstvena, velja za učiteljišča isto kakor za srednjo šolo, ima pa na učiteljišču razen verskonravstvene izobrazbe, namenjene individualno za gojence, obstojati še stolica za krščansko pedagogiko. Ako se uvede ločitev med državno laično in obligatorično državni enakopravno konfesionalno šolo, se imajo v pravilnem razmerju ustanoviti tudi posebna učiteljišča za šolsko učno osobje konfesionalnih šol, kojih etično-vzgojno stran vodijo in nadzorujejo upravni odbori staršev po analogiji osnovne šole. Učiteljstvo I. in II. tipa šol je drug drugemu v vsakem pogledu popolnoma enakopravno, od države vzdrževano, zavarovano v svojih pravicah in izravnano po dolžnostih.

XVII.

Visokošolska izobrazba celokupnega učiteljstva.

Učiteljsko osobje osnovnih šol mora, dokler obstoja sedanji pomanjkljivi ustroj učiteljišč, brez izjeme v določenem roku usovršiti svoje študije na univerzah ali višjih pedagoških šolah.

XVIII.

Moralna kvalifikacija učiteljstva.

Nič manj nego strokovna izobrazba je važna etična kvalifikacija učiteljskega oseboja, nad koje brezhibnostjo mora oblast najskrbneje paziti. Učitelj mora uživati vse državljanske pravice, vendar pa se ne sme pri katerikoli politični stranki eksponirati do take mere, da bi izgubil zaupanje staršev. Sovražnih političnih nastopov, predlogov in delavnosti, vzbujajoči pohujšanje, sejajoči mržnjo in nestrpnost ter škodeči njegovi pedagoški k miru in ljubezni usmerjeni dolžnostni delavnosti, se mora izogibati in se ima po zakonitih določilih od tega obvarovati.

XIX.

Človečanska smer vzgoje.

V pogledu na učno stvarino, kolikor tiče etičnega področja, je spričo razpaljevanja plemenskih instinktov v današnji dobi zahtevati, da se na nobeni šoli ne sme gojiti šovinizem in nacionalistični egoizem, da se naj izloči iz učnih knjig proslavljanje napadalnih vojska in političnih zločinov in poniževanje kateregakoli naroda ali direktna ali indirektna prepoved mržnje proti drugim narodom, da imej ves pouk resnično religioznočlovečansko smer, da se naj pa tudi orientira socialno, učeč pravičnost v družbi in dejansko ljubezen ter iz nje v sedanjih krivičnih socialnih razmerah izvirajoče dolžnosti; vendar pa se je strogo izogibati, da se ne propoveduje razredna borba ali kakršnokoli nasilje.

XX.

Soudeležba učencev.

Soudeležba učencev pri izpeljavi učnega načrta, njega izpopolnitvi in prilagoditvi vedno nanovo pojavljajočim se praktičnim problemom življenja je za osnovne šole in nižje razrede srednje šole spričo nezorelosti otrok in z ozirom na učno avtoriteto odklanjati kot neprimerna in škodljiva za dosego učnih in vzgojnih ciljev; za višje razrede srednjih šol pa se ona ne vklada v dosedanja vsekakor reforme potrebni ustroj srednje šole. Če se pa srednja šola vseskozi reformira, je omejeno soudeležbo učencev stopnjema od 5. do 8. razreda priporočati zlasti, kar tiče vzdrževanja discipline, s pomočjo v svrhu doseženja učnih in vzgojnih ciljev ter vključenja časa primernih predavanj tako od strani učiteljev kakor učencev kot dopolnilo k ozkemu učnemu programu.

Vendar ni dati takim telesom peremptorične moči in mora vodstvo biti vseskozi v vsakem oziru v rokah učnega telesa ter se delavnost teh teles ne sme nikoli postaviti v nasprotje z ukrepi šolskokulturnih odsekov staršev ter učiteljev. Pač pa je priporočati široko soudeležbo akademikov v smislu delovne skupnosti med profesorji in slušatelji pri učnem ustroju vseučilišča.

XXI.

Narodne manjšine.

Kakor katoiki obsojajo dvojno postopanje napram katerikoli priznani veri, stranki ali stanu, tako obsojajo tudi dvojno postopanje napram kulturnim potrebam kateregakoli naroda v državi. Zato je zahtevati, da se v šolskem pogledu tudi narodnim manjšinam priznajo brez vsake omejitve iste pravice kakor številno prevladajočim narodom. Ta narurna pravica ne more biti vezana na nobene pogoje, dasi terja pravičnost, da se tudi slovenskim narodnim manjšinam v drugih državah prizna popolna kulturna in šolska avtonomija, za kar morajo slovenski katoličani slovesno povzdigniti svoj glas pred forumom vsega omikanega sveta.

Narodne manjšine morajo dobiti svoje šole, kjerkoli obstoja zakonito za vse državljane zahtevani minimum šoloobveznih otrok. Glede pouka se morajo v jezikovnem pogledu upoštevati vsi njihovi upravičeni narodni postulati. V katero šolo v pogledu učnega jezika se ima otrok vsolati, odločuje edinole samoodločba staršev v medsebojnem sporazumu. Ako obstoja med starši neodoljivi nesporazum, odloča jezik, ki ga otrok v domači hiši v preobladajoči meri govori, oziroma, v katerem je bil od začetka naučen v domači hiši govoriti. To velja v narodnoenotnih krajih ravnotako kakor v mešanih, če je izpolnjen pogoj minimalnega števila. Pouk v veronauku in morali se mora v vseh šolah brezizjemno podeljevati za vsakega v njegovem materinem jeziku po samoodločbi učenčevi. Kjer prebivajo drugorodci kompaktno v večjem številu, je urediti šolsko zakonodajo v sporazumu s prebivalstvom po načelu avtonomije. Sistematično raznarodovanje po šoli je na sebi nemoralno in za državo tudi v svojih posledicah škodljivo. Vrhovno varstvo nad pravicami številno manjših in drugorodnim državam utelešenih narodov imej v šolskem pogledu Društvo narodov v Ženevi, ki ga izvršuj tudi z učinkovito silo in sicer napram vsem državam brez izjeme. Katoličani vsega sveta naj zahtevajo, da imej v Društvu narodov sedež sveta stolica kot tradicionalni varuh najvišjih moralnih dobrin vsega krščanskega človeštva.

XXII.

Obveznostna družinska vzgoja.

Da šolska vzgoja v polni meri doseže svoj namen, je nujno potrebna odgovarjajoča vzgoja v družini. V to svrho je za vso državo terjati uvedbe zakonite družinske vzgojne obveznosti za vse državljane, oziroma zahtevati strogega izvajanja takega zakona, kjer že obstoja. Ako družina domačo vzgojo svojih otrok po meri naravne usposobljenosti staršev kruto zanemarja, otrokom preprečuje zadostiti šolskim zahtevam ali celo šolski vzgoji tako nasprotuje, da otroka s tem moralno upropašča, izgubi nad otrokom vsako pravico moralnega vodstva in se ima tak otrok od strani sodne oblasti po samolastnem ukrepu na podlagi točne poizvedbe ali pa na predlog dušnopastirske oblasti, mladinsko-varstvenih organizacij ali moralno brezhibnih državljanov staršem odvzeti ter za njegovo vzgojo na stroške staršev oziroma z njihovim doprinosom v primernem zavodu poskrbeti. Mora se pa otrok domačemu ognjišču vrniti na željo staršev, ako so podani dokazi ter garancija, da bodo svoje moralne dolžnosti napram njemu odsihdob izpolnjevali.

. . .

Poslanci krščanske ljudske stranke se naprošajo, da po tu izraženih smernicah nujno izdelajo načrt splošnega državnega šolskega zakona, tako maksimalnega kakor minimalnega, ako bi od nas neodvisne razmere in činitelji zakonito rešitev šolskega vprašanja v smislu enotne državne šole na verskonravstvenem temelju v polni meri storili nemogočo.

Slovenske čitanke za osnovne šole.¹

(Izdanje v petih delih. Sestavili: Karel Wider, Engelbert Gangl, Ljudevit Černej, Andrej Rapé, Pavel Fleré. Odobril oddelek za prosveto in vere pokrajinske uprave v Ljubljani. Natisnila in založila Učiteljska tiskarna v Ljubljani. 1920.—1923. Vel. 4°.)

J. E. Polák.

1. Uvod. Sedaj, ko so izšle vse nove slovenske čitanke za osnovne šole, sem se namenil, da izpregovorim o njih nekoliko besed.

Najprej moram omeniti, da se zanimamo pri nas premalo za to vrsto knjig; in vendar je zbran v njih zaklad, ki ga naj dvigne naša mladina, da ž njim požlahtni in obogati narod v čustvenem, intelektualnem in dejanstvenem oziru. Ali pa nadijo nove slovenske čitanke za osnovne šole ta zaklad? — Odgovor na to vprašanje ni lahek; zakaj tekem 150 let (računam namreč od Rochowa 1776 do Flereta 1923) se da napraviti precej velik korak.

Ne bil bi stvaren, če bi ne pripoznal, da so naredile vse nove slovenske čitanke za osnovne šole precejšen korak naprej; a bil bi nepravichen, če bi trdil, da so stopile vse enako dobro; zakaj med posameznimi novimi slovenskimi čitankami za osnovne šole je tako v vzgojnem kakor tudi v učnem oziru velik razloček, ki ga pa izpoznamo le tedaj, če si ogledamo celoto, ki so jo ustvarile nove slovenske čitanke za osnovne šole v vzgojnem in učnem oziru.

Začnimo s prvim delom teh čitank.

2. Karel Wider: »Moje prvo berilo«. Pravijo, da se naj o mrtvih molči, če se ne ve povedati o njih ničesar dobrega. No, ker to reklo ne velja za literate (zakaj, da bi veljalo tudi za te, bi bilo konec kritike in z zadušenjem kritike bi bil zadušen tudi razmah vsake književnosti) in ima M. p. b. poleg hib tudi marsikaj lepega, zaradi tega upam, da mi ne bo mogel nihče očitati, da sem ob svoji oceni gazil pietetu, oziroma, da ocenjujem delo, katerega sestavitelj se ne more več braniti. Imam torej najboljši namen; in kdor je dobre volje, me bo umel, čeprav ne bom vihtel samo kadilnice in klical: »In še, in še!« ... katero frazo so uvedli nekateri ocenjevalci v najnovejši dobi za to vrsto knjig.

Ta uvod v oceno M. p. b. se mi je videl z ozirom na rajnika Karla Widra potreben; in sedaj začnimo.

M. p. b. je zgrajeno na osnovi pisalno-bralne metode, ki se opira na metodo normalnih besedi in na metodo sintetičnega postopka. Da se je Karel Wider odločil za koncentracijsko pisalno metodo, je pravilno; zakaj če bi se bil odločil za zaporedno pisalno-bralno metodo (ki je tudi mogoča), bi uničil dokaj dragocenega časa, ki nam je odmerjen v šoli precej skopo; dalje bi pa ob taki metodi trpel tudi pravopis — tu imam za to stopinjo razvoja v mislih prepisovanje tiskanega teksta — zakaj že v oblikovanju pisanih črk samih (opozorim na samoglasnike) tiči lep konec fonetike. Dobra stran te metode pa tiči tudi v tem, da sili otroke takoj k samodelovnosti in jih zaposli takoj z interesantnim vezanjem posameznih črk v zloge, besede, stavke itd. in jih ne mori z dolgočasnim pisanjem mrtvih črk. Je pa še nekaj drugega izbornega v ti metodi. Kaj neki? — No, ker uvaja ta metoda otroke že tako zgodaj v samodelavnost, je zelo pripravna, da razbremeni učitelja za trenutek v razredu, ki je z otroki kar natrpan, oziroma mu omogoči takoj delo v oddelkih in je zaradi tega za nižje organizovane osnovne šole velikega pomena. No, v enem

¹ Ministrstvo za prosveto je razpisalo natečaj za sestavo abecednika in čitank za osnovne šole v kraljevini Srbov, Hrvatov in Slovencev (Uradni list z dne 21. junija 1923, št. 57). Ker so za napredek v šoli zelo važne dobro sestavljene učne knjige in je sedaj umestno, da se določijo zadevne smernice, smo dali več prostora tem ocenam ter vabimo na pošiljatev še drugih ocen. Uredništvo.

kot v drugem primeru se učitelj lahko malo oddahne; in vsi vemo, da je od svežosti učitelevga dela zavisen bistveni del dobrega uspeha.

Iz dosedaj povedanega je razvidno, da se je Karel Wider odločil za pisalno-bralno metodo; a z ozirom na to ne morem doumeti, kaj ga je gnalo na to, da se je ognil genetičnemu redu črk; morda je hotel biti izviren na ta način, da ubere nekako srednjo pot med Gabrškom in Krulcem. Srednje poti pa v tem oziru med sintetično in analitično-sintetično metodo ni, in zaradi tega sem mnenja, da je zašel Karel Wider v tem oziru na napačno pot; ker se je odločil za sintezo, bi se je ne bil smel ogniti pri nastajanju posameznih črk; zakaj že v genetični zaporedbi črk leži bistveni del sinteze.

Ob dobavi normalnih besedi sem zapazil, da je krenil Karel Wider na pot ugibanja. To ni napaka in uverjen sem, da je šlo Karlu Widru ob tem za samodelavnost otrok; kljub temu pa trdim, da si je snov (vidi slike v M. p. blj) za dobavo normalnih besed izbral zelo nesrečno. Jasna pa sta v tem oziru Gabršek in Krulec; in jasnost je na ti stopinji prvi pogoj za hiter in dovoljen uspeh. Ugibanje pa potraja mnogo časa, čas pa je zlato, ki ga tam potem dobljena samodelavnost otrok komaj odtehta.

Zakaj neki se Karel Wider ni hotel odločiti za analitično-sintetično metodo? — Sem mnenja, da mu je šlo za izvirnost in da se je hotel na vsak način ogniti obsodbe, da je kopiral bodisi Gabrška, bodisi Krulca. Res je, da boj med sintetično in analitično-sintetično metodo še ni dokončan; a jaz sem mnenja, da bo iz tega boja izšla analitično-sintetična metoda kot zmagovalka, ker ima nekatere prednosti pred sintetično. Naj podam kar tako mimogrede nekoliko potez v okrepitev moje zgornje trditve:

1. Nihče mi ne more oporekati, da bom sestavil uro lažje (če nisem urar), če sem jo dobil v roke celo, jo potem s preudarkom razložil in jo potem zopet zložil, nego pa če dobim v roke pokrovca, steklo, kazalec, kolesca, vzmeti itd. vsako posebej in mi nekdo veli, da naj iz teh kosov sestavim uro; kamoli šele tedaj, če ure še morda nisem videl drugače, nego v pokrovcih. In kakor je v praktičnem življenju, tako je tudi v šoli! — 2. Vrsta normalnih besed (vidi Krulčevo M. p. č. str. 3.—5.) nudi jasnost brez ugibanja; in jasna grafična znamenja seznanijo začetnike z vsemi glasovi na fonetični podlagi tako, da gre vse nadaljnje delo urno izpod rok (vidi Krulčevo M. p. č. str. 10.—35.). In da je čas zlato, velja v praktičnem življenju in v šoli! — 3. Pismene predvaje, ki nudijo elemente za pisavo (vidi Krulčevo M. p. č. str. 7.—9.), olajšajo nadaljnje delo tako, da izostane marsikatero poznejše razočaranje za učitelja in učenca. — 4. O str. 6. (vidi Krulčevo M. p. č.) pa mi menda niti govoriti ni treba, ker že sliki sami govorita jasen govor o celem poglavju iz knjige o šolskem zdravju ali o negovanju istega. In o negovanju zdravja se da z otroki te dobe govoriti najlažje in najuspešneje v slikah. In to imajo otroci, posestniki Krulčeve M. p. č., vedno pred seboj.

Dalje nisem mogel dognati, zakaj se je Karel Wider ognil vaj — oziroma jih je pomešal med drugo snov — kakršne nudi Gabršek v »Abecedniku« na str. 32.—46. in Krulec v M. p. č. na str. 37.—49. Morda ga je gnala v ta ponesrečeni eksperiment misel na izvirnost. Toda Karel Wider se je odločil za pisalno-bralno metodo in to bi moral izvesti dosledno in ne bi smel ob nji izpustiti tako važnega poglavja za pravilni izgovor in pravilno pisavo, ki ima ravno v pravilnem izgovoru svojo najboljšo oporo.

To bi bile v glavnih potezih opombe k 1. delu Karel Widrovega M. p. b. Iz teh je razvidno, da je v tem oziru Karel Wider zaostal za Gabrškom in Krulcem; in na te nedostatke bo treba paziti pri novi izdaji Karel Widrovega M. p. b.; zakaj ono tvori »fundament«, na katerem so zgrajene ostale nove

čitanke za osnovne šole, oziroma bi zgrajene morale biti, če govorimo o izdanju v petih delih, ki naj nudi celoto za srce, glavo in voljo, ki jo naj poneso učenci in učenke ob svojem izstopu iz osnovne šole v življenje.

Oglejmo si sedaj 2. del Karel Widrovega M. p. b.

V svojem lepem članku »Kdo je izobražen?« (Vidi »Pedagoški zbornik« 1922. l., str. 5.—10.) je podal dr. Karel Ozvald skoro programatično misel za sestavo dobrih čitank, t. j. one bi naj nudile snovi za oplemenitev srca (čuvstvenost), za obogatitev intelekta (glavo) in okrepitev udejstvovanja zakladov iz srca in glave (hotenje in volja). Preden nadaljujem z oceno 2. dela Karel Widrovega M. p. b., mi bodi dovoljeno, da omenim samo mimogrede, da je želja nas vseh, ki stremimo kvišku, da bi donášal »Pedagoški zbornik« snov iz večjega obzorja. Vse druge specialne metodine in drobnarije za praktično uporabo pa naj bi se zbrale v drugi posebni knjigi; še bolje pa bi bilo, da donášajo to drugi pedagoški listi in revije. Vsi, ki stremimo kvišku, čutimo, da nam je treba poleg snovi, podrobnih učnih načrtov, metodičnih migljajev itd. še tečnejše hrane, ki nam bo dala moči vzpeti se višje, nego je zvonik domače farne cerkve, in da razgledamo od tam širše obzorje pedagoškega sveta. Trdim tudi, da takih del ni kritikovati kar tjavendan, in uverjen sem, da bi črtica od dr. Staneta Rapeta »Učitelj in univerzitetna izobrazba« izpadla čisto drugače, če bi jo napisal potem, ko je izšla kritika tovariša Ivana Šege; uverjen sem tudi, da bi bil zamahnil z natičem, če ne morda celo s količem; in na žalost bi mi niti preveč zakričati ne smeli. Pa brez zamer!

Sedaj pa se povrnimo k oceni.

Če se zatopimo v programatično misel dr. Karla Ozvalda, ki sem jo omenil zgoraj, nastane vprašanje, čemu bi naj Karel Widrovo M. p. b. v svojem 2. delu posvetili največ pozornosti. Menim, da mi ne bo oporekel nihče, če trdim, da so dovezetni posebno otroci te dobe za vse ono, kar seže v srce. Mehko je srce otrokovo v ti dobi; ono je dovezetno za lepoto in dobroto; in zahaj bi mu ne nudili na ti stopinji take hranje. Ne trdim, da Karel Widrovo M. p. b. ne nudi take snovi. Da, nudi jo; le škoda, da jo nudi tako rado v maniri »Rochowianizma«. Če mi ne verjamete, pa vzemite v roke K. Widrovo M. p. b., ga odprite na str. 83 in preberite berilni sestavek 27. Kar najdeš, ni tvoje? Ali ne čutite, da mu nečesa nedostaja? — Česa neki? — No, še tega-le repka: »Če najdeš, otrok, kako stvar, prilasti sam si je nikdar!« Eto, da ima še ta repak, pa bi se mu namuznil prav zadovoljno celo rajni mojster Rochow. Da pa je imel Karel Wider tudi zelo fin okus in da je vedel, kaj je lepo, nam priča v M. p. b. na str. 71. berilni sestavek 5. Razbiti vrč. Kdor med tema dvema berilnima sestavkoma ne najde razločka med umetnim in naravnim simbolizmom, t. j. med življenjem v pestrem svetu božjem in pa med svetom v možganih moralista, ta naj pusti sestavljanje čitanke itd. drugim ljudem; zakaj tak človek prebere lahko vsega Edmonda de Amicisa in vsega Krištofa Schmieda, pa se niti zavedel ne bo dejstva, da je prvi črpal iz življenja, drugi pa iz možgan.

Nesmiselno se mi vidi riniti v čitanke za osnovne šole berilne sestavke, v katerih modrujejo otroci. (Vidi Karel Widrovo M. p. b. str. 70., 4. Trije otroci.) Čemu serviramo berilne sestavke v vezani besedi v nevezani posodi, tega ne umem. Morda je menil Karel Wider tem potem doseči — gladko čitanje. Ali pa se vam ne zdi, da sili ta metoda nehote k metodi učenja na izust, ki pa jo moramo ravno ob vadbi (posebno pri vadbi čitanja) popolnoma zatreti?

Ima pa Karel Widrovo M. p. b. skoro skozi in skozi zelo lepo potezo. Katere neki? — To pa je ta, da nudi smiselne celote takoj, ko se mu nudi ugodna prilika za to. No, če te celote niso ravno na višku, ni kriv Karel Wider, temveč razpoložljivi material (obdelane črke namreč mislim) in pa vpliv

Rochowa, ki sega od l. 1776. pa še notri v leto 1923. Toda o ti bolezni bom govoril obširneje pri ostalih čitankah, ki tudi še niso prebolele te kužne bolezni.

Že zgoraj sem omenil, da bi moralo Karel Widrovo M. p. b. nuditi v prvi vrsti snovi za srce, t. j. za oplemenitev čuvstvovanja, ali da se izrazim natančneje: za polaganje temelja za to oplemenitenje. Nudi pa ravno nasprotno največ snovi za glavo, t. j. za obogatitje intelekta. Sem pa mnenja, da morata za to že na ti stopinji skrbeti v prvi vrsti opisovalni in pripovedovalni nazorni nauk kot propedeutika k jezikovnemu, realnemu in tehničnemu pouku, ki pa ju sme čitanka kot taka pojasnjevati le toliko, kolikor se to more zahtevati od čitanke literarne vrednosti. In če imamo v mislih res nacionalno vzgojo, v besede pravem pomenu, se bomo morali prikopati do čitank literarne vrednosti; zakaj prve poizkuse le-teh zasledimo že v letih 1843.—1855., a jih je udušil znani regulativ; zakaj pa jih je udušil, bom povedal pri oceni ostalih novih čitank za osnovne šole, kjer bom tam lažje govoril o velikem nacionalnem pomenu literarnih čitank.

Če omenim ob koncu še to, da sta Gabršek in Krulec posvetila večjo skrb slikam, nego pa jo je posvetil Karel Wider (če je v tem oziru rajnik Karel Wider sploh odločeval), moram priznati, da sta ga tudi v potezi umetniške vzgoje prekosila. Tudi tisk odgovarja pri Gabršku in Krulcu (posebno na prvih straneh) bolj zahtevam šolskega zdravstva, nego pa oni pri Karlu Widru. (Morda tudi v tem oziru ne zadene krivda Karla Widra.)

Kdor pa meni, da je sestavil moderno delo že s tem, če se ogne kar le mogoče v velikem ovinku Boga in cerkve, ta se bridko vara. Vera je bistveni del nacionalne vzgoje; in kdor se je ogiba, a tudi kljub temu, da vzgaja nacionalno, ta vzgaja samo s frazami; a fraze niso rešile pred poginom še nobenega naroda; vsak narod pa, ki se je vzdržal na višku do današnjih dni, se je oklepal vere; in najlepše dokaze za to mojo trditev najdemo v zgodovini Slovencev, Hrvatov in Srbov. In če nas je vera držala pokoncu do leta 1918., nas tudi po letu 1918. ne bo zadušila, temveč nas bo dvignila vedno višje. Nacionalne vzgoje pa kljub temu ne smemo zane-mariti, če hočemo veljati kot narod med kulturnimi narodi.

To je v glavnih potezah ocena Karel Widrovega M. p. b. Iskati dlak v jajcu pa ni moja navada.

Engelbert Gangl: »Druga čitanka«. Preden preidem k oceni Engelbert Ganglove »Druge čitanke«, se mi vidi umestno, da izpregovorim nekoliko besed o vtisu, ki sem ga dobil, ko sem preštudiral to čitanko. Seveda je to le moja domneva, in zaradi tega je naj nihče ne vzame kot dejstvo. Kljub temu pa si ne morem kaj, da bi je ne napisal.

Stvar pa je ta-le:

Ko sem preštudiral Engelbert Ganglovo »Drugo čitanko«, sem dobil vtis, da sta jo Engelbert Gangl in Ferdo Kleinmayr sestavila prvotno drugače, nego pa je izšla v tisku. Manuskript te čitanke je romal (po mojem mnenju) še skozi roke tega in onega, in na rovaš le-teh gre moja obsodba, da so pokazili prvotni manuskript in s tem tudi čitanko samo, ki se je v prvotnem manuskriptu (po mojem mnenju) dvignila do one stopinje, o kateri bi se drznil trditi, da je skoro dosegla višek, ki ga moremo zahtevati od čitanke, sestavljene za to stopinjo razvoja otrok.

Da ta in oni moje tozadevne domneve ne bo sodil napačno, povem odkrito, da v ti zadevi nisem govoril ne z Engelbertom Ganglom, še manj pa z Ferdodom Kleinmayrom, ki ga osebno niti ne poznam, in sodim samo po miljeju njegovih berilnih sestavkov, da mora službovati nekje ob morju, oziroma je gotovo služboval takrat (morda celo oba), ko sta sestavila rokopis za to čitanko. Toda, kakor sem omenil že zgoraj, je to le moja domneva.

In kaj me je privedlo do te domneve? — No, nič drugega, nego dvom, kako bi mogla Engelbert Gangl in Ferdo Kleinmayr s a m a uvrstiti med berilne sestavke par excellence, kakor je n. pr. 124. Velika noč (vidi str. 91.), berilne sestavke, ki bolehajo na »Rochowianizmu«, kot n. pr. 12. Vžigalice (vidi str. 18.). Ali ne čutite, ko preberete ta berilni sestavek, da mu nedostaje tega-le repka: »Messer, Gabel, Schere, Licht, sind für kleine Kinder nicht!« In kaj občutite ob »Veliki noči«? — Če poznate dela Edmonda de Amicisa, Ivana Cankarja in F. S. Finžgarja, ste občutili, da je to plastična slika, vzeta naravnost iz življenja, a jo more v tako kontemplativnem (čuvstvenem) tonu naslikati samo umetnik velikega obzorja. Pa tudi Janko Leban ima mnogo lepših stvari; in zaradi tega ne umem, katera nesrečna roka je iztrgala iz njegovih spisov ravno tega.

Vem, ta in oni mi poreče, da ni izključeno, da se tudi kaj takega pripeti, kot je opisano v »Vžigalicah«. Ne, ni izključeno! To vem tudi jaz! Vem pa tudi, da je smešno, vzgajati otroke z odlomki iz življenja, ki se dogajajo morda na vsakih sto let enkrat. In takih paralel bi lahko navel iz Engelbert Ganglove »Druge čitanke« še več, a mi nedostaje prostora za to. V tem oziru bo treba pri novi izdaji te čitanke iz snovi, ki je namenjena v prvi vrsti vzgoji, vsaj »rešeta«, če se vam zdi, da je »sito« le malo pregosto pleteno. Pa ni! Le vprašajte Erjavca in Flereta, pa vam bosta povedala, da je v domači literaturi dovolj take snovi; a treba je iskati in izbirati; in če ne nudi dom vsega, je svet dovolj bogat za vse. In ob vzgoji gre v prvi vrsti za človeka, t. j. za člana človeške družbe. To bi naj pomnili vsi sestavitelji čitank!

Sedaj pi si oglejmo Engelbert Ganglovo »Drugo čitanko« natančneje.

Zdi se mi, da sta Engelbert Gangl in Ferdo Kleinmayr uvidela, da je treba med novimi slovenskimi čitankami nekake arhitektonične vezi, če se hoče ustvariti iz posameznosti celoto. Ne trdim, da sta se ob tem opirala na Karla Widra in dvomim, da sta gradila za Ljudevita Černeja i. dr. Je pa vez in nudi jo »Druga čitanka« na str. 7.—12. Ta vez je potrebna: a) v psihološkem in logičkem oziru, b) v šolsko-zdravstvenem oziru in c) z ozirom na izrek, da je obnavljanje mati učenosti. Trdim pa, da je temu važnemu momentu odmerjen prostor preveč skopo in da ni šolsko-zdravstvenemu momentu (menim tukaj primerno zaporednost velikosti črk) posvečena vsa ona skrb, ki jo ta del čitanke zasluži.

Dalje trdim, da bi morala tudi »Druga čitanka« posvečati srcu, t. j. vzgoji čuvstvenosti več pozornosti. Vadno trdimo, da je vzgoja važnejša od učenja, a ko začnemo sestavljati čitanke, dobi glava vse, malo pa dobi srce. Da se ob snovi, namenjeni srcu, ne ogrevam za slog »Rochowianizma«, sem omenil že uvodoma. Snov naj bo vzeta res iz življenja in nudena tako, da jo uživa mladina kontemplativno, t. j. da ji iste ni treba mrcvariti po znanih formalnih stopinjah. Tudi to je kos samodelavnosti, in sicer notranje samodelavnosti. Ako se taka snov v notranjosti prekuha, nudi paro hotenja za udejstvovanje. In glavni namen vzgoje, ki goni vse sile pouka, je itak ta, da človek tudi u d e j s t v i, kar občuti in zna. Zapoved: »Pojdi in stori tudi ti tako!« ... bo stara že kmalu 1900 let, a mi smo v tej zadevi pedagogike še vedno v povojih in se tepemo za neko kulturno moralo, ki pa v resnici ni drugega, nego medla kopija velike zapovedi o ljubezni do bližnjega, ki bo tudi kmalu stara 1900 let.

Jaz sem mnenja, da bi morali v čitankah to snov popolnoma ločiti od one, ki nudi realistični in tehnični moment, t. j. prakso; tudi praksa vodi potem hotenja in volje k udejstvovanju, a to udejstvovanje je barvano veliko bolj egoistično in vodi bolj k časni sreči, medtem ko vodi ono udejstvovanje, o katerem sem govoril zgoraj, bolj k večni sreči; in ob vzgoji nam mora iti za o b o j n o srečo; zakaj sreče si želita človekova duša in človekovo telo.

Ker sem se dotaknil sedaj duše in telesa, t. j. notranjega in zunanega sveta, naj omenim krasen berilni sestavek iz »Druge čitanke«, t. j. 56. Človeška

duša, ki je na str. 47. Ob njem sem se domislil, da se dosedaj za psihološko vzgojo in izobrazbo sploh nismo brigali. In to je bila velika škoda! Otrok vsega ustroja dela od zunaj na znotraj in od znotraj na ven sploh ni imel, in to morda ni eden izmed zadnjih vzrokov, da se je razpasel po naših šolah oni mehanični verbalizem, o katerem toži Flere v svojem komentarju za ocenitev njegove čitanke. Tudi v tem oziru bodo morali sestavitelji čitank kreniti na novo pot; zakaj mehanični verbalizem ne izvira toliko iz reproduciranja snovi kot take, nego odtod, da so tekli sokovi za srce, glavo in voljo v otroka brez umevanja otrokovega, kako in zakaj se to vrši. Engelbert Gangl in Ferdo Kleinmayr sta urezala (da hoté, mi priča berilni sestavek »Vest« i. dr.) prvo brazdo; in hočeš nočeš drugi bodo morali za njima, da izorjemo vso njivo za tozadevni posevek, ki more dozoreti v dobi od 7.—14. starostnega leta.

(Dalje prih.)

Iz naroda

Kraljevič Marko v srbskih narodnih pesmih.

Fort. Lužar.

(Konec.)

Markov najboljši tovariš je bil konj šarec. Zanesljiv konj je bil sploh od nekdanjega poleg orožja največji ideal vsakega junaka. Konj je bil junaku v spodbudo in mu dostikrat rešil življenje. Marko pa je konja navadil tudi na vino; ako je bil sam v mehani (krčmi), je šarec čuval pri vratih. Konja mu je poklonila vila. V mladosti je nekoč zašel (od drugih pastirjev preganjan) v goro, kjer pa ni dobil ne jedi ne vode. Ko pride končno do neke vodice, vidi otroka vile podgorkinje, ki je tamkaj spal na solncu. Marko pokrije otroku lice s cvetjem, da mu solnce lica ne opali. (Druga pesem pravi, da je to napravil spračí vili sami.) V zahvalo pravi vila:

»Što ti želiš, da ti ja učinim?
Il čes blago, il jakost na sablji?
Ili ljubú, il šarca konjiča?«
Na to Marko vili progovora:
»Kako pravo, tako bilo zdravo!
Neću blaga nego britku sablju,
neću ljubú nego konja šarca,
da ja idem za cara na vojsku,
i da budem junak na megdanu,
na megdanu, delijam²² poznanu.«

Nato je prejel konja, postal junak in vila posestrima še pristavi:

»Kad mi budeš u nuždi²³ junače,
samo mene vikni iz planine,
sačuvat ću rusu glavu²⁴ tvoju.«

S konjem se je Marko kaj čuvstveno pogovarjal:

Kad je Marko konja uzjašio,
konjič mu je lepo besedio:
»Gospodaru, Kraljeviću Marko,
pusti meni uzdu do koljena,
da ja mladjan mogu izmicati;
skini²⁵ doli zlačene mamuze,²⁶
da me mlada kako neubodeš« itd.

S konjem je Marko vse delil, tudi pijačo:

»Al' se Marko vina napojio,
pópio je ravan čabar vina,
drugim čabram konja napojio.«

Ženitba kraljevića Marka. Marko se dolgo ni oženil. Po raznih neuspehih je izprosil Jelzno, hčer bolgarskega kralja Šišmana. Pa so bile težave nevesto pripeljati v Prilip. Nevesta je po raznih neprilikah pribеžala k Marku. Svoji ženi je bil zvest mož. Nekoč je za stavo streljal (»nadstreljeval«) s Turkom Alil-agom. Turek mu je ponujal svojo ženo in dvore za dobitek. A Marko, premagavši Turka, ni hotel vzeti žene, češ da ima doma verno ljubo Jelico. Ropar Mina od Kosturja mu je ugrabil ženo, ko je bil baš s turškim carjem v Aziji v boju z Arabci. Car ga je tolažil in mu ponujal drugo ljubo, a to je Marko odklonil, odšel v Kostur in osvobodil ženo. V sledečem iz tega romana nekaj verzov:

Sjede Marko za večeru s majkom,
stade mati Marku besjediti;
»O moj sinko, Kraljeviću Marko,
več je tvoja ostarjela majka,
nemože ti pripravljat večere,
a nemože služiti mrka vina,
a nemože lučem svijetliti;
Oženi se moj premili sine,
da zamjenu stečem za života.«
Veli Marko ostariloj majci;
»Oj Boža mi, moja stara majko,
prošao sam devet kraljevina,
i desetu tursku carevinu;
a pod dvorom kralja Šišmanina,
mati moja, u zemlji Bugarskoj,
ja je nadjoh na vodi čatrnji«²⁷

Mati mu je vse poskrbela za pot po nevesto ter tudi pripravila sladke kolače. Ko se Marko vrne, pravi presrčno pesem:

Daleko je mati opazila,
malo bliže pred njeg' izšetala;
ruke širi, u lice ga ljubi,
Marko majku u bijelu ruku.
Pita majka Kraljevića Marka;
»O moj sine, Kraljeviću Marko,
jesi l' mene mirno putovao,
jesi l' mene snahu izprosió,
mene snahu, tebe²⁸ vjernu ljubu?»

Takoj po ženitvi so prišla razna višja povelja. Poslušajmo nekoliko!

Svečera se oženio Marko,
dopis Marku tri knjige dodjoše.
Knjige štije²⁹ Kraljeviću Marko,
knjige štije, grozne suze lije.
K njemu dolazi stara mila majka;
»Odkud knjige, od kog li su grada?»
»Nisu knjige ni od jednog grada,
već su knjige od tri pobratima.
Jedna knjiga men zapovjeda,
da sam brže u bjelu Sibiru
i da krstim dva Jankova sina,
do dva sina, do dva pobratima.
A druga mi knjiga zapovjeda,
da sam brže u b'jelom Budimu
i da vjenčam kralja i kraljicu.
A treća mi knjiga zapovjeda,
da sam brže za cara na vojsku;
vojevat ću pet godina dana.
A ja sam se skoro oženio,
pa još nisam ljube obljubio.«

Mati mu ni odsvetovala odhoda, temveč pravi, naj ide po dolžnosti, »naj dana ne potroši«. Na svojem vidovitom Šarcu je prišiel do Varadina, Budima,

Vidina, Carigrada in celo v Azijo in Arabsko. Pravo življenje Markovo so pač bile borbe in megdani.

»Davno jesu kazivali ljudi;
Nejma lova bez siva sokola,
niti boja bez Kraljevića Marka!«

Prépira ni iskal; bojeval se je samo, ako je kdo vanj tiščal, ali pa ga kdo pozval na pomoč. S poštenim človekom se je rad pobratil in najsi tudi je bil Turek, ker je imel plemenito načelo:

Brat je mio koje vjere bio,
kada bratski čini i postupa.

Mati je večkrat Marka posvarila, naj ob nedeljah ne nosi orožja seboj:

»Ja moj sinko, Kraljeviću Marko,
nemoj nosit ništa od oružja,
ti se jesi krvi naučio,
učinit' ćeš krvcu o prazniku!«
Mučno Marku ići bez oružja,
a još gore ne poslušat majke.

Vendar pa bi bil vsled te ubogljivosti Marko kmalu nesrečen, ker ga je ujel ropar Gjemo Brdjanin, zvezal in hotel obesiti. Le na zvit način (s pomočjo krčmarice Janje, ki je upijajala počivajočega roparja) se je rešil, a zato se ni nič hudoval nad materjo.

Materi je naposled presedalo prati krvave Markove haljine ter mu svetovala, naj preneha z bojevanjem in naj se poprime oranja:

»Već ti uzmi ralo i volove,
pak ti ori brda i doline,
te sij, sinko, pšenicu bjelicu,
te ti hrani i mene i sebe.«

Marko je slušal ta nasvet in šel orat. Pri oranju so prišli mimo turški janjčari s carskim blagom. Ker so se Turki norčevali in mu pogazili oranje, jih je Marko pobil; materi pa je prinesel plen »tri tovore blaga« z besedami: »To sam tebe danas izorao.«

Ta bojov polna poezija je nastala v prošlih stoletjih iz bojov s Turki za svobodo. Posebna zgodovinska mejnika sta boja ob Marici in na Kosovem polju. Zakaj ni bilo kraljevića Marka na Kosovem, in sicer tudi ne med Turki, ni pojasnjeno. Turki so ga med tem časom znali za svojo slavo porabiti kje drugod. Narod pa je potreboval za uteho neke sile v eni osebi, vzornekega energičnega človeka. Veljalo je med narodom: Sila je u jednome. Zato je narod označil Marka za nenavadno močnega in narodna domišljija mu je pripisovala vse vrline in svoj značaj. Narod kaže jame v kamenih, ker so njegove in Šarčeve stopinje ter pripoveduje, da je to veliko fizično moč dobil od vile. Drenovino, ki se je devet let sušila, je stisnil tako krepko, da sta iz nje padli dve kaplji vode. Tako poje pesem o priliki boja z nekim turškim razbojnikom:

Kada vidje, da je za mejdana,
onda ište suhu drenovinu.
Donesoše drenovinu Marku;
kad je steže u desnicu ruku,
pršte pušta na dvoje na troje,
i dvje kaplje vode izskočiše.
Tada Marko caru progovara:
»Prilika je, care, od mejdana.«

Smrt kraljeviča Marka. Kraljevič Marko je (po narodni pesmi) umrl v visoki večstoletni starosti na Urvini-planini. Smrt mu je vila napovedala: »Ti ne umreš od junaka, ker takega ni na svetu, ki bi se mogel s teboj meriti, ampak ti umreš od Boga.« Pesem obširno pripoveduje, kako se je še prej s Šarcem razgovarjal, kako je v bolesi ljubljenu konju odsekal glavo in ga pokopal med dve tanki jeli, da ga Turki ne dobijo v roke. Potem je zlomil sabljo »na četvero, da je zajokala«, zdrobil »bojno kopje na sedmero« in vrgel sedmoperinati buzdovan³⁰ v sinje morje. Napisal je tudi list o razdelitvi svojega blaga in kako naj se ga slepci spominjajo in opevajo. Mirno se je vlegel in zaspal. Osem dni se ni nihče upal približati na Urvino planino (urvina = strm obronek, pa ni nikaka določena planina), ker so se ga bali prebuditi. Druge pesmi opevajo to še drugače. Zgodovinarji pa vedo, da je padel v boju na Rovinah, današnjem selu Rovinari v Vlaški (Rumuniji) dne 10. oktobra 1394, kjer je kot turški vazal spremljal sultana Bajazita, a so bili Turki premagani. P o k o p a n je poleg Vukašina, Jelene in drugih članov te rodbine v samostanu sv. Dimitrija (pri selu Suha reka) v bližini Skoplja. —

O kraljeviču Marku je izdala »Matica hrvatska« za l. 1919. krasno dramo Gjura Dimovića »Kraljevič Marko« v štirih činih, ki se naslanja na narodne pesmi in umetniško vpleta posamezne prizore. Pomenljiv je n. pr. v tej drami razgovor med Markom in materjo Jevrosimo, ko se mu čudno zdi, zakaj naj vzame v roko »ralo i volove, pa zaori brda i dolove«.

Jevrosima:

Taj pjevati može: zemlju ore, sreću izorava!
Sve u zemlji — i sve od nje;
gledaj zrno, kako u klas raste,
slavu božju gledaš.

Marko:

Istina je, što govoriš: slava božja — al ja
borbu hoću!

Jevrosima:

Oranje je borba — sveta borba
čovjeka i zemlje;
kad po njojzi gazi, sebar³¹ zavoli³² je,
a kad ralom brazdu pruži, ljubi zemlju svoju.
Tajna je zemlja: mrtvo zrno u njoj oživi! —

Drama kaže, kako gre Marko med nevihto k smrti v planine:

Čudni jesu božji puti:
za smrtnikom zvono zvoni,
a za Markom urla bura, —
plače³³ nebo, gora odgovara!

Končno zapoje guslar:

Evo pjesme za junaka Marka,
da mu ime nikad ne umine
kako sada, tako dovijeka!³⁴

Narodne pesmi imajo vedno odsev svoje dobe in pojejo jih različni ljudje iz raznih krajev, zato ni vedno v njih najboljša vsebina. Tudi divnemu junaku Marku so razni narodni pesniki naprtili nekaj lastnosti, ki niso primerne za današnji čas, ko se dviga plemenita vojska protialkoholikov ter ugotavlja znanost boljšo etiko in boljšo umetnost. V tem oziru bi bilo najboljšo, da bi jugoslovanski

narod čimprej pozabil, preinačil ali izpremenil one odstavke v pesmih, ki pojo o neizmerni slavi pitja in pijače. Z druge strani bi pa bilo prav, ko bi zopet napravil kak poštenjak Marko obisk med nami ter z junaškimi čini odstranil marsikaj neugodnega. V ta namen je spisal najboljši jugoslovanski satirik Rodaj Domanović satiro »Kraljević Marko po drugi puti medju Srbima« ter jo je izdala (l. 1920.) »Srpska književna zadruga« v Beogradu. Domanović omenja, kako potreben bi bil pohod Marka za naš slabokrvni naraščaj »s malim ideali, prozaičkim potrebama i kukavnim gestama«. Mnogokje bi dobrodošel tudi dandanes junak, da bi svet rešil raznih neumnosti, zavisti, podlosti in nasilstva. Malo in veliko bi klicalo, kakor nekda v pesmi:

»Bog da živi Kraljevića Marka,
koji zemlju od zla izbavio,³⁵
koji satr³⁶ zemlji zulumčara;³⁷
prosta m' bila i duša i telo!«

²¹ Odbije, odseka (opomba k strani 76); ²² junak (turška beseda) ²³ v potrebi; ²⁴ rusu je navaden pridevek za glavo, kakor rujno vince ali sinje nebo; ²⁵ snemi; ²⁶ ostroge (turška beseda); ²⁷ vodnjak; ²⁸ mene, sebe, tebe« je večkrat v narodnih pesmih mesto »meni, sebi, tebi«; ²⁹ pisma čita; ³⁰ bojni kij, iz turškega »bozdogan«; ³¹ težak ali hlapec; ³² zavoli = vzljubi; ³³ joka; ³⁴ do vekomaj; ³⁵ rešil, oprostil; ³⁶ zatrl; ³⁷ zulum (t. bes.) = nasilje. Druge besede so umevne iz celotnih stavkov. — V zad. šte. »Sl. Uč.« na str. 74, proti sredi v 14. v., je popraviti tisk, pomoto in čitati »rod Mrnjavčičev — po nasvetu vladike, ali kakor pravi pesem »prototop Nedjeljka«. Na str. 75 v 36. vrsti mora stati »pomogao« namesto »pomagao«. — Zgodovinska ugotovitev o smrti Uroša se nahaja tudi v že spredaj omenjenem »Gorskem vencu« na str. 24. Predkosovsko borbo je dobro opisal univ. prof. N. Radojčić v »Njivi« z dne 23. julija 1921. — Proti čitanju narodnih pesmi o kraljeviću Marku se je nekdo oglašil v »Našem glasu«, kar je pa odločno zavrnil dr. Janko Bezjak v svojem članku »O humanistični izobrazbi« (Pedagoški zbornik Slovenske šolske Matice v Ljubljani 1921, str. 57).

Kultura in književnost

Srebrni škofovski jubilej in zlatomašništvo je obhajal dne 27. maja ljubljanski škof dr. Anton Bon. Jeglič v visoki starosti 73 let. Ob lepem in redkem slavlju se na tem mestu spominjamo njegovega vnetega delovanja za mladinsko vzgojo. Že pred prihodom v Ljubljano je priredil kot kanonik v Bosni (l. 1887.) v hrvatskem jeziku »Uzgojeslovje«. Pozneje je tudi pri drugem obsežnem literarnem delovanju vedno obračal delo na vzgojo mladine in oskrbel vzgojne spise za odraslo mladino, starše, družine in druge. V knjigah Družbe sv. Mohorja je pozival v boj za krščanske resnice in krščansko življenje. V svojih pastirskih listih in poslanicah je vernikom svoje škofije pogostokrat poudarjal dobro versko-nravno vzgojo mladine. Dejansko pa se je sam najbolj obremenil z ustanovit-

vijo in vzdrževanjem zavoda sv. Stanislava v št. Vidu nad Ljubljano. L. 1898. je izdal prvi poziv na duhovščino in ljudstvo za prispevke ter poslal na svoje stroške študirat mlade duhovnike za profesorje. L. 1905. se je začel pouk na novi gimnaziji, ž njo smo pa tudi dobili vse težko pričakovane in nujno potrebne slovenske učne knjige za srednje šole. Tudi našo Slomškovo zvezo je vedno moralno in drugače podpiral. Kot borilec za pravice slovenskega naroda in jugoslovanstva je vselej neustrašeno stopil na odločilno mesto in podprl zadevno strujo. Za znano majniško deklaracijo (30. maja 1917) je sam razvil agitacijo in jo skupno s kanoniki podpisal. Voditelju naše škofije in vzornemu učitelju naše mladine iskreno čestitamo in kličemo: Na mnoga leta!

Živa slika. Katoličani v nemških pokrajinah so uvideli, da se povodenj slabih kinogledišč, četudi jih še tako prepovedujejo in preganjajo, vendar le širi; zato so jeli ustanavljati lastne filmske zavode, ki v njih proizvajajo filme z vzgojno, razvedrilno in poučno vsebino. Pred dvema letoma so ustanovili v Kolinu družbo z imenom »Neuland Kinematographie-Gesellschaft« Köln, Viktoriagasse 18. Osnovani so ta zavod najodličnejši porenjski katoličani. Vsak terek in petek pregleda filme in skioptične diapozitive strogo društveno nadzorstvo, nato jim je šele odprta pot v svet.

Največje katol. filmsko podjetje v Nemčiji je: »Leo Film-Gesellschaft« v Monakovem. Smoter tej družbi je: vzgajati, poboljševati in dvigati narod, širiti ljubezen do bližnjega, spoštovanje do staršev, vernost in poštenje. Najstarejši zavod te stroke v Nemčiji je »Die Lichtbildner-Gesellschaft« — M. Gladbach, ustanovljeno leta 1911. — Za mladinske predstave, ki naj vzgajajo deco, je osnovano v Düsseldorfu pod imenom »Stella Maris Lichtspiel-Gesellschaft« posebno društvo. Idealni delničarji darujejo vse dividende (čez 5%) za propagando dobrih filmov med mladino. Samo v Düsseldorfu imajo sedem šolskih kinogledišč. Drugod pa deluje kinoodsek, ki se imenuje »Wanderkinoinstitut« s svojimi potovalnimi kinomatografi, ki so v zvezi s primernimi predavanji in tudi glasbo.

V Berlinu so oskrbeli katoličani (l. 1921.) »Die Spera-Filmgesellschaft«, podjetje, ki se kosa z monakovskim »Leohaus«-om. Filme, ki jih tu izdelujejo, pošiljajo v Avstrijo, na Holandsko, v Sev. Ameriko. Najnovejše podjetje v Nemčiji je »Comenius-Gesellschaft« v Bochumu.

V tem oziru smo pri nas še daleč. Kako malo vzgojne! Ali bi se ne dalo doseči, da bi lastniki kinogledišč stopili v zvezo s poštenimi zavodi? Ali ni pričakovati v Jugoslaviji poštenega domačega zavoda za izdelovanje neoporečnih filmov? A. Č.

Problemi vzgoje najširših plasti našega naroda. Spisal Franjo Žgeč. Izdalo in založilo Udruženje Jugoslov. Učiteljstva — Poverjeništvu Ljubljana. 1923. Cena s poštnino 12 Din. Naroča se pri poverjeništvu UJU v Ljubljani, Učiteljska tiskarna.

Temeljito razpravo, ki je bila odlikovana s svetosavsko nagrado Nj. Vel. kralja na ljubljanski univerzi, deli avtor v dva dela, katerih prvi je teoretičnega, drugi praktičnega značaja. V prvem razpravlja o nalogah, ciljih in smernicah vzgoje najširših plasti našega naroda, v drugem začenja pota za vzgojo teh plasti. V slovenski literaturi je knjiga prvo delo te vrste.

Pisatelj analizira sodobno družbo in nalogo današnje pedagogike. Napravljata psihološko - sociološko analizo najširših plasti na-

šega naroda in nas končno postavi pred glavna reprezentanta najširših plasti istega, t. j. pred kmečko prebivalstvo in industrijski proletarijat kot glavno maso našega naroda, ki smo ju do sedaj vzgajali po enem in istem kopitu, katerih narava pa zahteva stroge ločitve in razlike pri vzgoji. Posebno zajemljivo je poglavje o problemu družine in šole v vzgoji najširših plasti, ker posega pisatelj pri opisu v vse činitele, ki vplivajo na vzgojo, t. j. na razpadanje družine, medsebojno razmerje vzgoje in družine ter razmerje družine in šole. V drugem delu, kjer opisuje avtor pota za vzgojo najširših plasti, deli sredstva in pota po vzgojnih dobah, in sicer v predšolsko, šolsko, pošolsko (od 14. do 18. leta) in mladeniško dobo (od 18. do 24. leta oziroma 30. leta). V vseh dobah strogo loči vzgojo kmečke mladine in vzgojo mladine industrijskega proletariata. V vsaki dobi posebej pa temeljito oriše psihološko strukturo duševnosti in socialni položaj mladine ter potrebe in usmirjenje vzgoje v vsaki dobi posebej. Šolo in njene hibe razgali v posebnem poglavju, kjer vzgojni in učni sistem, ki šolo vedno bolj odtuja od realnih potreb in zahtev naroda. Kot vzor stavi produktivno šolo. S posebno temeljitostjo posega knjiga v rak-rano vsega vzgojnega problema, v temelj vsega vzgojstva, t. j. v vzgojo učiteljstva. Avtor govori o pogojih za izvrševanje izvenšolskega učiteljskega poklica, o hibah in ovirah, ki nastopajo pri vzgojnem delu učiteljstva danes, o vzgoji učiteljskega narasčaja in pomanjkljivosti vzgoje, ki jo prejema na učiteljski, z ozirom na vzgojno nalogo med najširšimi plastmi naroda. Knjiga nas seznani z novimi smermi vzgojne organizacije v Rusiji, z ljudsko visoko šolo na Danskem, v takozvano Grundtvigovo ljudsko visoko šolo in temi problemi s posebnim ozirom na naše razmere in smeri, ki jo bi morali ubrati pri nas.

Skratka, ves problem je vsestransko, popolno in temeljito razpravljan in obravnavan v vseh podrobnostih. V prvi vrsti je knjiga namenjena učiteljstvu, preko nje ne bo moglo preiti učiteljstvo naših učiteljskih in srednjih šol, in tudi vodilni možje naše šolske in prosvetne uprave ne, predvsem nadzorniki knjige ne bodo mogli prezreti, ker globoko reže v delo in nalogo vseh. Toplo pa priporočamo knjigo tudi vsakomur, ki je aktiven delavec na narodno-prosvetnem polju ali, ki se zanima za usodo našega naroda; tudi politikom in vsem javnim delavcem odpira knjiga nove globoke moderne poglede vzgoje naroda, ki jih morajo poznati in s katerimi se mora seznaniti vsak inteligent.

Stalež šolstva in učiteljstva v Sloveniji l. 1923. — V založbi Učiteljske tiskarne v Ljubljani je izšla 217 strani obsegajoča knjiga »Stalež šolstva in učiteljstva v Sloveniji 1923«, sestavil in izdal višji šolski svet v Ljubljani.

Statistični pregled šolstva in učiteljstva v Sloveniji.

Po stanju 31. XII. 1922.

I. Meščanske šole.

Leto 1922.

Vrsta šol	Število šol				Število razredov z vzorednicami	Učni jezik			Število novoustanovljenih šol	Število učiteljstva			Od teh je usposobljenih za				Z zrelostnim izprijemnim izprijemnim		Število soloobiskujočih otrok				
	deških	deklinskih	mešanih	skupaj	slovenski	nemški	slovensko-nemški	Število novoustanovljenih šol	moških	ženskih	skupaj	moških	ženskih	skupaj	moških	ženskih	skupaj	dečkov	deklic				
Javne	17	8	1	26	113	24	1	1	2	82	81	163	59	63	122	10	18	34	7	7	1741	2517	4258
Zasebne	9	9	9	27	33	9	9	9	9	71	71	142	46	46	92	23	23	46	2	2	1048	1048	2096
Skupaj	26	17	10	53	146	33	10	2	11	153	152	294	105	109	214	41	41	80	9	9	1741	3565	5306

II. Osnovne šole.

Vrsta šol	Število šol			Med temi zasebnih šol		Od teh je		Število		Učni jezik		Pouk se vrši		Iz katerih let je bilo		Učiteljstvo				Skupno število soloobiskujočih otrok	
	deških	deških	mešanih	skupaj	število	razrednic	1	2	3	4	5	6	7	8	9	z izpričevalom učne usposob. za	z izpričevalom učne usposob. za	z izpričevalom učne usposob. za	z izpričevalom učne usposob. za	dečkov	deklic
	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15	16	17	18	19	20	21
Javne	35	27	745	807	203	211	100	94	92	87	3	17	18	11	2833	751	10	21	1	14	479
Zasebne	3	14	1	18	2	1	3	1	7	4	5	17	1	53	17	1	1	1	1	499	3
Skupaj	38	41	746	825	205	212	103	95	99	91	8	34	19	2886	768	21	22	2	15	978	6

III. Zavodi za gluhoneme, za vzgojo slepcev, za slaboume otroke, otroški vrtci in dnevna zavetišča.

Zavodi za gluhoneme				Zavodi za vzgojo slepcev				Zavodi za slaboume otroke				Otroški vrtci				Dnevna zavetišča			
razredov	učiteljska	dečkov	deklic	skupaj	razredov	učiteljska	dečkov	deklic	skupaj	razredov	učiteljska	dečkov	deklic	skupaj	skupno število	dečkov	deklic	skupaj	skupno število
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15	16	17	18	19	20
1	8	12	49	41	90	1	3	3	7	2	11	15	75	39	114	24	44	512	665
2	8	12	49	41	90	1	3	3	7	2	11	15	75	39	114	24	44	512	665

Knjiga ima nastopne razpredelke: 1. Šolsko oblastvo; 2. univerza v Ljubljani; 3. osnovne in meščanske šole; 4. srednje šole: gimnazije, realne gimnazije, realke, učiteljske; 5. strokovno šolstvo; 6. imenik upokojenega učiteljstva Slovenije; 7. krajevni imenik; 8. osebni imenik.

Knjiga je urejena pregledno. Iz nje je razvidno stanje vsega šolstva v Sloveniji. Ob robu vsake strani je toliko prostora, da se lahko nanj vpisujejo izpremembe in dopolnila.

Svetilnik na morju življenja, spisal Anton Čadež, duhovni svetnik in katehet v Ljubljani, 1921. Natisnila Jugoslovanska tiskarna.

Vsebinska ročne knjižice v obliki majhnega molitvenika je sledeča: Predgovor, Slovo, Na razpotju, Goljufiva vaba, Mati, Tvoj prijatelj, Dva lopova, Na straži, Višestvo, Biser, Delo, Delopust, Pri dobrem pastirju, Trnki, To vem, Korenjak, Moje društvo, Duhovna mati, In potem? Vprašanje. Dodan je zraven molitvenik za dve sveti maši in druge molitve doma in pri službi božji. Kakor je spis istega pisatelja »Most v življenje« namenjen ženskem spolu, tako je ta spis namenjen moški mladini. Pri nevarni vožnji skozi življenje doma in na tujem je mladini potreben zavetnik svetilnik. Po lepi šolski dobi so še potrebni blagohotni nauki in opomini za varstvo pred lahkomišljenimi in neznajnimi ljudmi. Z delom, samopremagovanjem, učenjem in posnemanjem vzornih mož se mora mlad človek potruditi, da postane vreden član človeške družbe. Zanesljiv zdravnik proti lenobi je »Doktor Delo«. Premnogokrat se je treba varovati raznih vabljenih trnkov, pa tudi lastne domišljavosti po končani šoli, češ »meni ne bo nihče ukazoval«. itd. Plemenito veselje in razvedrilo daje dobra izobraževalna društva. Knjižica je opremljena z lepimi podatki iz življenja vrlih mož ter je vredna vsega priporočila in razširitve med mladino v pošolski dobi. Stane samo 5 Din. F. F. L.

E. Gangl: »Sin«. Drama v štirih dejanjih. Drugi natis. Natisnila in založila Učiteljska tiskarna v Ljubljani. Cena elegantno vezani knjigi 24 Din.

Pisatelj pravi sam v uvodu drugega natisa: Prvič so igrali »Sina« v Ljubljani v letu 1898. pod režijo odličnega igralca R. Inemana. Naslednje leto je izšla drama v tisku pri Gabrščku v Gorici. Svoje delo sem takrat posvetil Antonu Aškercu, ki se je živo zanimal za dramatiko in je tudi sam začel pisati drame. (Izmajlov, Red sv. Jurja, Tujka).

Poslej so »Sina« igrali po vseh večjih in manjših odrih skoroda neštetočkrat — vsaj jaz ne vem števila. Kdo me je tudi vprašal? Malokdo! Pa še ti povečini: »Igramo v ta in ta namen. Dovolj, da uprizorimo »Sina« brezplačno. Morda še sam primakneš kaj v označeni namen...«

Vsaj to se je zgodilo, da je knjiga prvega natisa popolnoma razprodana. Ker pa še vedno povprašujejo po njej, a povpraševalcem ni mogoče ustreči, prihaja »Sin« v drugem natisu na svetlo...

Vitomilova železnica. Spisal Josip Korban, nadučitelj v Gornjem gradu. Natisnila in založila Učiteljska tiskarna v Ljubljani. Cena vezani knjigi 14 Din.

Vsebina: Naša Majdica. — Majdica se dolgočasi. — »Vtomil naj pride...« — »Železnico napravite, pa pridemo!« — »Juhuhu! Kolodvor že imamo!« — Gospod inženir pride... — Gospod inženir prejme plačilo. — Sitnosti in težave inženirjevega pomagača. — Gospod nadgobar. — Gospod Andrej. — Gospod Andrej pripoveduje. — Skalarjev Tonček dobi novega delodajalca. — Tončkov delodajalec se ponesreči. — S pticami selivkami. — Okusno ilustrirana naslovna stran nam kaže glavne junake naše povesti, Vitomila, Skalarjevega Tončka in Majdico, ki ponosno prepeljavajo Vitomilovo lokomotivo. Povestica je vzeta iz otroškega življenja na deželi. Mestni otrok Vitomil prinese s svojo lokomotivo novega življenja in govoric med vaško mladino. Zidanje železnice pa ima za posledico tragikomičen konec, tako za »inženirja« Vitomila samega kakor za njegovega »figuranta« Tončka. Po ponesrečenem poizkusu se igra obrne in se Vitomil posveti Tončkovemu »poklicu« — nabiranju gob, ki s prodajo vaškemu trgovcu donaša Tončku lepe dohodke. Glas orgelj privabi dečka v sredi gozda v hišo gospoda Andreja, starega samotarca, ki prične Vitomila vzgojevati za vijolinskega virtuoz. Ciganski vrtljak izneveri Vitomilu prijatelja Tončka. Vitomil postane glavni junak proti Tončkovemu novemu gospodarju ciganu, ki je oblegal hišo gospoda Andreja. Gospod Andrej proda svoje posestvo in se vrne z Vitomilom v mesto. Vitomila pa bogato obdari.

Knjižica je lepo darilce naši mladini in je posebno prikladna za mladino od 8. do 12. leta, ker je vzeta snov iz te otroške dobe.

Slepi slavčki. Te dni je izšla v založbi Katoliškega Tiskovnega Društva v Gorici nova knjiga, ki je bodo posebno otroci veselili. To je knjiga, ki jo je za našo deco spisal Karel Širok z naslovom »Slepi slavčki«. V knjigi je zbranih 7 najlepših otroških povestic: »Slepi slavčki«, »Tinotv Janček«, »Belinka«, »Divja raca«, »Kastorček«, »Brama«, »Gož«. Naslovno stran in sedem vinjet je narisal naš primorski umetnik Avgust Černigoj. Knjiga je prav krasno opremljena in na najboljšem papirju. Goriški Slovenci so s tem delom na literarnem polju lahko ponosni, naša šolska mladina ima v tej knjigi novo vzorno čtivo in naše otroško slovstvo, ki je do danes tako pomanjkljivo, je stopilo s to knjigo mogočen korak naprej. Knjiga stane vezana 5 lir.

Človek. Rabindranath Tagore v Indiji pravi: Ljudje v Evropi gledajo vse z znanstvenega stališča. Toda človek je več kakor sama fiziologija ali biologija ali psihologija ali sociologija. Človek je neskončno več kakor le to, kar uči o njem naravoslovje.

Domoznanstvo za osnovne šole. Zemljepisni podatki in zgodovinske slike o kraljevini Srbov, Hrvatov in Slovencev. Učencem osnovnih šol v ponavljanje sestavil Josip Brinar. Cena vez. izvodu 20 Din. Izdala in založila Goričar & Leskovšek v Celju.

Opetovano je že učiteljstvo izrazilo željo, da bi osnovne šole dobile primerne realne knjižice, iz katerih bi mogli učenci tudi doma ponavljati učno snov, ki se je v šoli obravnavala. Tej občni želji hoče zadostiti Brinarjevo »Domoznanstvo«, ki prinaša v jedrnatih, vzorni obliki najvažnejše podatke iz zemljepisa in zgodovine o naši kraljevini jugoslovanski.

Doslej so si morali učenci učno snov iz domoznanstva v šoli sproti napisavati v svoje beležnice, kar je po nepotrebnem jemalo obilo dragocenega časa. Tudi čitanke podajajo domoznanstvo gradivo samo v nepopolnih odlomkih, ker se izvečine ozirajo največ le na leposlovno nalogo pouka.

To občutno vrzel bo vsaj v najvažnejšem realnem predmetu odpravilo pregledno sestavljeno »Domoznanstvo«, ki prinaša nastopna poglavja:

Prvi del: Zemljepisni podatki. I. Slovenija (kulturno-zemljepisne enote: Savinjska dolina in Savinjske Alpe; Pohorje; Ptujsko polje; Slovenske gorice in Prekmurje; Posavje; Dolenjsko; Ljubljana in okolica; Gorenjsko; Slovenski Korotan; Notranjsko; Julijska Krajina). — Pregled Slovenije. — II. Hrvatske in srbske pokrajine (Hrvatska in Slavonija; Dalmacija; Bosna in Hercegovina; Črna gora; Vojvodina; Srbija). — Pregled Jugoslavije.

Drugi del: Zgodovinske slike. Zgodovinska snov je obdelana v 44 slikah, ki so metodično vzorno oblikovane ter porazvrščene v naslednje pregledne skupine: I. Iz najstarejših časov. II. Ustanovitev Jugoslovanskih držav. III. Srbija na višku moči. IV. Slovenci in Hrvati pod tujo ob-

lastjo. V. Državne in družabne uredbe v sred. veku. VI. Doba turške sile. VII. Probujanje Jugoslovancov v Avstro-Ogrski. VIII. Osvoboditev Srbije. IX. Ujedinjenje Jugoslovancov.

Kot izpopolnilo v »Domoznanstvu« priporočamo: **Ročni zemljevid Jugoslavije**, izvršil dr. Šenoa, v merilu 1 : 2,500,000.

Članek »O slovenski izreki« še ni popolnoma končan ter se je moral odložiti za malo pozneje, ker je bil g. prof. dr. A. Breznik v zadnjem času izredno zaposlen z drugimi opravki.

Najlepše na svetu. Kaj je lepo, ni vselej lahko določiti, ker so subjektivna mnenja zelo različna in ima pri tem velik vpliv mnogovrstna vzgoja. Še težje je splošno izreči, kaj je najlepše na svetu. Švedski časopis »Dagens Nyheter« j razpisal natečaj, da vsakdo o tem kratko odgovori po svojem subjektivnem mnenju. Došlo je mnogo resnih in šaljivih odgovorov. V 1025 odgovorih je bilo rečeno, da je najlepše solnce, za njim se pa omenja priroda v različnih barvah. Prvo nagrado je dobil mladenič, ki je odgovoril »Materine oči«, drugo pa oni, ki je dejal, da so najlepše »sanje o onem, česar ne moremo doseči«.

F. F. L.

Naznanilo. Te dni izide v založbi Socialne Misli dr. Gosarjeva knjižica »**Za krščanski socializem**« — pomisleki in odgovori — s sledečo vsebino: Ali je krščanski socializem sploh potreben? — Socialni programi in krščanska pravičnost. — Sebičnost krščanskega socializma. — Sovraštvo kršč. socializma. — Krščanski socializem in dobrodelnost. — »Neznatno« socialno in veliko etično vprašanje. — Krščanski socializem in sv. Francišek Asiški. — Moderni kapitalizem — fraza? — O zasebni lastnini. — Najvišja premoženjska meja. — Proti socializaciji! — Dolžnost dela za siromake! — Stavka — neumestno iskanje pravice? — Ker bo, kakor je že iz naslovov posameznih odstavkov razvidno, vsebina te knjižice zanimiva in aktualna, opozarjamo na njo naše čitatelje ter jo priporočamo.

Društvena in stanovska kronika

Poročilo o odborovih sejah.

1. seja, 14. januarja 1923: 1. Konstituiranje odbora: podpredsednik Lužar, tajnica Lebar, namestnik Kržišnik, blagajnik Slapšak, namestnik R. Wagner; urednik lista Lužar, upravnik R. Wagner, odgovorni urednik Labernik, blagajnik sklada Pirc. Od-

borniki: Junjevčič, Lavrič, Pirc, Pogačar, Sadar - Kleinmayr, Vrhovc. — 2. Določitev kandidatov za zastopstvo učiteljstva v višji šolski svet. — 3. Poročilo o izvršitvi sklepov občenega zbora. — 4. Zastopstvo Slom. zveze v pripravljalnem odboru za V. kat. shod. — 5. Predsednik poroča o nameravani reorganizaciji društva; v tozadevni

odsek se izvolijo: Štrukelj, Lužar, Slapšak, Kržišnik, Wagner R., Vrhovc. — 6. Vstop: Izidor Horvat, Crenšovci, Rezika Peršuh, Št. Peter pri Mariboru, Mirko Bitenc, Negova, p. Ivanjci. — 7. Interne zadeve: Naročnina sama znaša 20 Din, za dijake 5 Din, za Julijsko Krajino 10 lir. — 8. Slučajnosti.

2. seja, 8. februarja: 1. Spomin na t. urednika in podpredsednika Fabinca. — 2. Društveno zborovanje za Štajerski in Prekmurje 1. ali 2. marca. — 3. Na kat. shodu bodo poročali zastopniki učiteljstva na ljudskem zborovanju o šolstvu, da se smisel za izobrazbo in šolo zanese med najširše plasti ljudstva. — 4. Poročilo novomeške in gorenjske podružnice se vzame na znanje. — 5. Vstop: Minka Lešnjakova, Banja Loka, p. Nova sela, Devetak Marija, Vič. — 6. Interne zadeve: blagajniško stanje koncem januarja: dohodki 2407:54 Din, izdatki 1196 Din, preostanek 1211:54 Din. — 7. Slučajnosti.

3. seja, 26. februarja: 1. Nova pravila Slom. zveze. — 2. Sklene se, da se v okrožjih, kjer je zadostno število članov, ustanove podružnice Slom. zveze. — 3. Priprava za kat. shod. — 4. Odgovor višjega šolskega sveta na vlogo glede noše društvenih odznakov se vzame na znanje. — 5. Interne zadeve: Pečjakovo predavanje o razvoju slovenske lirike. Blagajniško poročilo izkazuje za februar: 5226:59 Din dohodkov, 3484:25 Din izdatkov in 1742:34 Din preostanka. — 6. Slučajnosti.

4. seja, 27. marca: 1. Spomin na t. bivšega poverjenika dr. Karla Verstovška. — 2. Predsednikovo poročilo o zborovanju podružnice v Celju. Ustanovile se bodo štiri podružnice: savinjska s sedežem v Celju, posavska s sedežem v Mariboru, posavska s sedežem v Krškem in prekmurska, v manjših krajih pa podružnični odseki. — 3. O priliki kat. shoda v avgustu bo zborovala tudi Slomškova zveza. Ker se bo učiteljstvo udeležilo te prireditve, odpade za letos šolsko-pedagoški tečaj. Podružnice naj na svojih zborovanjih razpravljajo o delu za kat. shod in o novih pravilih Slom. zveze. — 4. Vstop: Cilka Volk, Sodražica, Ela Čampa, Sodražica, Alojzij Markič, Sodražica. — 5. Interne zadeve: Blagajnikov mesečni obračun izkazuje za marec: 5603:54 Din dohodkov, 1993:95 Din izdatkov, torej 3609:59 Din preostanka. — 6. Slučajnosti.

5. seja, 1. junija: 1. Resolucije pripravljalnega odbora za kat. shod se pretresajo in opremijo z izpreminjivimi predlogi. — Odposlati jih je vsem podružnicam. — 2. Čitanje in razglabljanje novih društvenih pravil. — 3. Ustanovno zborovanje za posavsko podružnico bo v Cerkljah pri Krškem dne 14. junija. — 4. Poročilo o zborovanju novomeške in litijske podružnice se vzame na znanje. — 5. Za katoliški shod: a) Sl. zveza zbora v soboto, b) člani se v nedeljo korporativno udeležijo manifestacije, c) podrobni program se bo objavil

pozneje. Glede hrane in stanovanja za vnanje udeležence stopi R. Wagner v stik s pripravljalnimi odbori. — 6. Interne zadeve: Na prošnje za založbo raznih proizvodov je odgovoriti negativno. — Intervencije v raznih zadevah. — Ako sta mož in žena člana Sl. zveze, plača eden 50 Din, drugi le 20 Din. — Stanje blagajne koncem aprila: dohodki 6598:34 Din, izdatki 2259:50 Din, ostanek 4338:84 Din, na koncu maja: dohodki 7137 dinarjev 84 par, izdatki 60:70 Din, saldo 7077:14 Din. — 7. Slučajnosti.

Zborovanje podružnice Slomškove zveze za novomeški okraj dne 5. maja 1923 v št. Vidu pri Stični. To zborovanje je bilo združeno z zborovanjem litijske podružnice ter so se ga udeležili tudi gg. tovariši: predsednik Slom. zveze Štrukelj, profesor dr. Breznik in duhovščina iz okolice.

Dnevni red: 1. Predavanje prof. dr. Breznika. — 2. Referat gđ. Primožičeve. — 3. Referat g. Jevnikarja. — 4. Slučajnosti.

Ad 1. Skupno zborovanje otvori tovariš Polak ter pozdravi navzoče. Prvi predava profesor dr. Breznik o lepoti slovenskega jezika. Predavatelj je podal zgodovino našega jezika, odkrival njega lepoto in bogastvo ter razložil pravilno izreko glasu l.

Ad 2. Gđ. Primožičeva je referirala: »Gospodinjstvo na osnovnih šolah« in podala smernice za teoretični pouk v gospodinjstvu na osnovni šoli.

Ad 3. Tovariš g. Jevnikar referira: »Deška ročna dela v ponavljalni šoli« in pokaže končno izdelke deških ročnih del, ki so jih učenci letos izdelali pod njegovim nadzorstvom. Izdelki so vse hvale vredni, ker vsebujejo, sicer pomanišani, praktičnost za razna gospodarska orodja in njih izdelovanje. Podcenjuje pa rokotvorni pouk in izrezljavanje, češ da je to samo igrčkanje, čemur pa ugovarja tov. Štrukelj, trdeč da vsaka rokotvornost vzbuja večje produktivne duševne sile, kakor je to doznala eksperimentalna pedagogika.

Ad 4. Pri slučajnostih omenja tov. Štrukelj, da bo centralni odbor Slomškove zveze izdelal in razposlal podružnicam resolucije za Katoliški shod, ki jih naj podružnični člani obdelajo, da bomo za shod pripravljeni.

Po izčrpanem dnevnem redu se zborovanje zaključi in zapisnik podpiše. Popoldne so si nekateri zborovalci ogledali zanimivosti stiškega samostana. Vseh udeležencev pri zborovanju je bilo nad 40. P. M. Š.

Ministrstvo prosvete v Beogradu je z odlokom z dne 19. aprila 1923, št. O. N. 16.915 odločilo, da se smejo učiteljske in šolske knjižnice zopet naročati na »Slovenskega Učitelja«.

Iz mestnega šolskega sveta. O zadnji redni seji mestnega šolskega sveta, ki se je vršila 5. junija 1923, smo prejeli naslednje obvestilo: Predsednik proglasi sklepčnost,

pozdravi navzoče, med njimi nove zastopnike mestne občine v mestnem šolskem svetu z dostavkom, da se izreče bivšim za mnogoletno marljivo sodelovanje pismena zahvala, kar se soglasno sprejme. Na znanje se vzame poročilo o bistvenih prezidialijah iz za zadnje upravne dobe in odobri se zapisnik zadnje redne seje z dne 23. marca 1923 brez ugovora. Poročila o personalijah in pa o daljših dopustih iz za zadnje seje, dovoljenih ali pa prošnih, se odobrijo. Za razpisana učna mesta na II., IV. in V. mestni deški osnovni šoli se predlože višjemu šolskemu svetu terno-predlogi. Poročila o nadzorovanju zasebne deške osnovne šole v »Marijanišču«, V. mestne deške osnovne šole, zasebne dekliške meščanske šole v Licht, sirotišču, IV. mestne deške osnovne šole, mestne manjšinske šole, zasebne deške osnovne šole na Rakovniku, II. mestne dekliške meščanske šole, IV. mestne dekliške osnovne šole, I. mestne deške meščanske šole in mestne šole na Barju — vsa za šolsko leto 1922-23 — se vzame soglasno na znanje in predlože višjemu šolskemu svetu v odobrenje. Zajedno z njimi se pritrdi tudi vsem nasvetom, oz. naročilom glede poprav in nabav na teh šolah, ki jih je na pristojnem mestu izposlovati. Ko se reši še dvoje internih vprašanj, zaključi predsednik sejo ob poldnevih zvečer. —

Drugo letno poročilo škofijskega društva za varstvo sirot v Ljubljani za l. 1922.
Sestavljen Fran Lavtižar.

Nameravali smo izdati za leto 1922 obširno letno poročilo o društvenem delovanju za leto 1922 z imenikom društvenih članov in dobrotnikov društvenega sirotišča sv. Jožefa v št. Vidu nad Ljubljano. Vseled visokih tiskarskih stroškov in pomanjkanja sredstev smo morali to misel opustiti in se omejiti na to, da podamo društvenikom in dobrotnikom v glavnih potezih obračun o društvenem delovanju v preteklem letu.

I. Namen društva. Namen društva je vsestranska skrb za sirote in za zanemarjeno mladino. V dosego tega namena ustanavlja in vzdržuje lastna sirotišča in zavode (Mladinske domove), sprejema sirote in zanemarjeno mladino v svoje zavode, jo oddaja v vzgojo krščanskim družinam in dobrotelnim zavodom, kakor tudi v uk in k rokodielstvu, jo nadzoruje ter ji daje pravno varstvo. Potrebna denarna sredstva si društvo pridobiva z doneski svojih članov, nabiranjem darov, z volili, zbirkami, podporami, itd.

II. Društveniki: Društveni člani so: a) ustanovni (100 dinarjev), b) redni (letno od 5—100 Din), c) podporni, ki podpirajo društvo z radovoljnimi doneski.

Društvo je štelu v letu 1922: 29 ustanovnih, 195 rednih in 166 podpornih članov ter 80 dobrotnikov društvenega sirotišča sv. Jožefa v št. Vidu nad Ljubljano.

III. Račun za leto 1922. V l. 1922 je imelo društvo 863.228-32 K stroškov. V pokritje stroškov so prispevali: a) ustanovni člani 10.640 K, b) redni člani 16.787 kron 40 vin., c) podporni člani 61.732-60 K, d) svojci sirotiških gojencev 42.099 kron, e) odsek za zaščito dece in mladine v Ljubljani za drž. oskrbovance 279.368-04 krone, f) odsek za javno pomoč za drž. oskrbovance 41.600 K, g) mestna občina ljubljanska za mestne otroke-sirote 90.000 K, h) Kranj. Slov. Kat. Jednota v Jolietu po svojem zastopniku č. g. župniku Ažbetu 181.680 K, i) č. g. župnik Turk iz San Franciska 32.550 kron in j) Višji šolski svet v Ljubljani s podporo 34.000 K.

Z velikodušno podporo ameriških rojakov nam je bilo omogočeno, da smo mogli podpirati večje število bednih siromašnih družin v bivši Kranjski, Štajerski in Primorski. Na Kranjskem je prejel podpore 214, na Štajerskem pa 27 družin, ki štejejo skupno 114 vojnih in 60 drugih vdov s 453 vojnimi in 382 nevojnimi sirotami. Poleg tega več revnih družin vojnih invalidov, nekaj siromašnih družin in pa 99 posameznih popolnih sirot.

Pa tudi iz lastnih sredstev smo po možnosti podpirali posamezne sirote v zavodih in po družinah z denarnimi podporami, kakor tudi z obleko in obutvijo. V več slučajih smo posredovali oddajo sirot v dobre družine, v mnogih slučajih pa smo pomagali z navodili, dobrimi nasveti in pisanjem prošnji. —

Blagajniški promet društva je znašal 1.672.404-93 K. Društveno blagajno teži še znaten dolg iz prejšnjih let.

Računski zaključek za leto 1922 je bil odobren na društvenem občnem zboru dne 12. aprila 1923.

IV. Društveno deško sirotišče sv. Jožefa v št. Vidu nad Ljubljano l. 1923. Zavod je štel dne 31. decembra 1922 64 gojencev. Med temi a) popolnih vojnih sirot brez staršev 11, delnih vojnih sirot brez očeta 21, b) nevojnih sirot brez staršev 5, brez očeta 3, brez matere 6, c) nezakonskih 13, d) ne-sirot 5. Med njimi je bilo: 50 zdravih, 11 bolehnih, 4 pohabljeni. Po starosti: 4 letni 4, 5 letna 2, 6 letni 3, 7 letni 4, 8 letnih 8, 9 letnih 13, 10 letnih 12, 11 letnih 7, 13 letnih 4. Po rojstvu: 40 iz bivše Kranjske, 6 iz Štajerske, 2 z Hrvaške, 16 iz Goriške. Vzdrževalci otrok: Škofijsko društvo za varstvo otrok brezplačno 15, proti delnemu povračilu oskrbnih stroškov 13, skupno torej 28, odsek za zaščito dece in mladine v Ljubljani 36 otrok.

Tekom štiriletnega obstoja je bilo v sirotišču 153 otrok. Izmed teh je zapustilo zavod 89 otrok, in sicer: 30 se jih je oddalo v nadaljnjo oskrbo poštenim družinam, 39 roditeljem oziroma svojem, 13 begunkov se je vrnilo na svoje domove, 2 je sprejel škof. zavod sv. Stanislava v št. Vidu, 2 Marijanišče v Ljubljani, 1 državno

vzgjajališče na 1. drž. zavodu za gluho-nemce v Ljubljani.

Skupni stroški za vzdrževanje sirotišča so v preteklem letu prekoračili vsoto 700 tisoč kron. Vsled stalno naraščajoče dra-ginje se mora potrebnost za leto 1923 proračunati na 950.000 K.

V. Zahvala in prošnja.

Na društvenem obnem zboru dne 12. aprila t. l. je bila izrečena vsem društve-nikom in dobrotnikom sirotišča, zlasti pa velikodušnim ameriškim rojakom, v imenu društva kakor tudi v imenu oskrbovanih sirot najiskrenejša zahvala in tisočeri: Bog plačaj!

S posebno hvaležnostjo se spominjamo tudi blagih ranjkih, ki so se spomnili na-šega sirotišča v svoji poslednji volji. To so:

1. č. g. dr. Josip Gruden, stolni kanonik v Ljubljani, ki je vse svoje imetje zapustil sirotišču, katerega je on ustanovil; 2. g. Ma-rija Košak; 3. gđc. Minka Lampič; 4. g. Ja-nez Kosec.

Naj so prejeli za dobra dela, ki so šla ž njimi, obilno plačilo iz rok Najvišjega za-ščitnika sirot!

Vsled sklepa obč. zbora se obrača dru-štvo do svojih članov, podpornikov in do-brotnikov s prošnjo, da ohranijo svojo na-klonjenost sirotam tudi v prihodnje ter jim pridobivajo še novih prijateljev in podpi-rateljev. Podpore, milodare, denarne zbir-ke, obleke, obutev, živila, vsak najmanjši dar bo hvaležno sprejelo: »Škofijsko dru-štvo za varstvo sirot v Ljubljani (Mestni trg 8/I)« ali pa »Vodstvo sirotišča sv. Jo-žefa v št. Vidu nad Ljubljano.«

Tisti pa, ki je rekel: »Karkoli ste ka-teremu izmed mojih najmanjših bratov sto-rili...« naj po priprošnji naših sirot bogato blagoslovi darove in darovalce!

Odbor:

Ig. Nadrah, predsednik; Fran Lavtižar, pod-predsednik; dr. Ivan Stanovnik, tajnik; dr. Fran Perne, blagajnik; Janko Bajec, Josip Borštnar, dr. Gregor Pečjak, Alojzij Stroj, Janez Sušnik, dr. Fran Ušeničnik, Albin Zajec, odborniki.

Nadzorstvo:

Janko Barle, predsednik; Anton Čadež, Janko Petrič, člana.

Zakon ali postava. Zakon je vse ono, kar odobrava zbrano ljudstvo in je zapisano, kaj naj se izvršuje in kaj naj se opušča (Sokrat). — Zakon je duša države (Demosten). — Za-kon mora biti kratek, da si ga lahko za-pomnimo. Kar ne prepoveduje zakon, pre-poveduje dostojnost (Seneca). — Le zakon nam more dati prostost (Goethe).

Dolžnost. Svoje stanovske dolžnosti mo-remo tudi takrat izvrševati, ko se je treba boriti s težavami; bati se nam je treba edi-nole sramote, sicer pa ne smrti ne česa drugega (Platon). — Čim nižja je stopinja, ki jo posedujemo, tem svetlejša je čednost, ki jo izvršujemo (Ambrozij). — Skušaj izvršiti svojo dolžnost in videl boš, koliko je na tebi (Goethe).

Delo. Brez truda in pridnosti ne dajo bogovi človeku ničesar, kar je dobrega in lepega (Ksenofont). — Neprestana žetev oslabi njivo. Dovoljaj počitek; njiva, ki se je odpočila, vrača bogato, kar je dolžna dati (Ovid). — Uporablaj pri svojih oprav-kih potrebno pridnost, ne prihajaj pa pri tem nikoli v vročino in nemir (Francišek Sal.).

V. Katoliški shod v Ljubljani se bo vršil v dneh od 25. do 28. avgusta 1923. Povodom tega shoda bo imela tudi »Slomškova zve-za« svoj izredni občni zbor. Natančen spo-red bo objavljen v »Slovencu«.

Škofijska gimnazija v št. Vidu nad Ljub-ljano je imela koncem šolskega leta 307 di-jakov. Dovolilo jih je razred z odliko 81, z dobrim uspehom 183, ponavljalni izpit so dovolili 34 dijakom (23 iz enega predmeta, 11 iz dveh predmetov), razreda ni dovršilo 6 učencev, neizprašani so ostali 3.

Duhovne vaje za gospodične učiteljice. Kakor vsako leto bodo tudi letos duhovne vaje za gđne učiteljice v uršulinskem sa-mostanu v Ljubljani. Ker bo ob katoliškem shodu že tudi udeležba gđen učiteljic go-tovo velika, se zdi najumestnejše, da se prično duhovne vaje dne 28. avgusta zvečer in končajo 1. septembra zjutraj in nimajo gospodične dvakratnega pota. Pridite v obilnem številu!

Sklad »Slomškove zveze«. Zbirka povod-om zborovanja litijske in novomeške po-družnice Slomškove zveze v št. Vidu na Dolenjskem dne 5. maja 1923 Din 70.20.

»Slovenski Učitelj« izhaja v dvojnih številkah vsak drugi mesec. Uredništvo (Fort. Lužar) je v Ljubljani, Glinška ulica 5/I. Upravištvo (Rudolf Wagner) je v Ljubljani, Jenkova ulica 6. Naročnina znaša 20 Din, za dijake 5 Din, društvena članarina 50 Din in prejema vsak član list brezplačno. Naročnina za Italijo je 10 lir. — Članke in dopise sprejema uredništvo, reklamacijo in naročnino pa upravništvo.

Last »Slomškove zveze«. Oblastvom odgovoren I. Labernik, učitelj na Rakovniku. Tiska »Jugoslovanska tiskarna« v Ljubljani.